

Bílé Karpaty

Biele Karpaty

2/2007

Časopis moravsko-slovenského pomezí

Z obsahu:

- * Slavkovský starosta zblízka * 80 let bělokarpatské dráhy
- * Nevídané - neslýchané: kozy na Krasine * Čistá Vlára od ústia k prameňu

Půjčte si výstavu Proč ne smrk

Na konci září byla uzavřena fotografická soutěž Proč ne smrk, která probíhala od dubna tohoto roku a byla zaměřena na krajinu, květenu a zvířena Bílých Karpat. Vítězné práce budou použity na stálé výstavě v prostorách Vzdělávacího a informačního střediska na Bartolomějském náměstí ve Veselí nad Moravou. Aby však veřejnost z ostatních konců Bílých Karpat nebyla ochuzena o možnost tuto výstavu shlédnout, bude pro zájemce utvořena jakási putovní kopie, kterou si bude možné vypůjčit.

Kromě fotografií obsahuje výstava texty přibližující různé typy lesa, jejich faunu, flóru a houby. Vysvětluje také, proč není smrk v našich končinách původní dřevinou. Putovní výstava je určena základním školám, obecním

úřadům, ekocentřům nebo komukoli dalšímu se zájmem o tuto problematiku. K zapůjčení bude ve středisku ve Veselí nad Moravou, domluvit se lze na telefonu 518 322 545 nebo e-mailu visbk@bilekarpaty.cz. Doba vypůjčky bude sjednávána vždy individuálně, maximálně však na jeden měsíc.

Marie Petru

Přední strana obálky: modrásek jehlicový (Polyommatus icarus)

Zadní strana obálky: vážka černořitná (Orthetrum cancellatum)

Obsah:

Úvodník

Jesenné zamyslenie 1

Náš rozhovor

Slavkovský starosta zblízka 2-3

Akce v Bílých Karpatech

/ Akcie v Bielych Karpatoch

Venkovská krajina 2007 4

Akce v Bílých Karpatech říjen 2007 –
březen 2008 5

80 let bělokarpatské dráhy 6

Anna Kománková si Foscara váží, ale 7

Učíme se od mala

Strážnické gymnázium Ekoškolou 8

Přehlídka TSTTT 9

Nevidané – neslychané: kozy na Krasíne 10

Malované Karpaty 11

Známku TBK už získala jedenáctka výrobců;

Zlínská CO₂ liga podruhé 12

Magický krasovlas – artičoka z našich luk 13

Čistá Vlára od ústia k prameňu 14

Recenze

Zpívání a vyprávění z Kuželova 15

Správy zo Správy / Zprávy ze Správy

Mokrade a prameniská 16

Zvěř a myslivci 17

Kurz domácího zpracování mléka 18

Z hadího království;

Orchideje na známkách 19

Pole neorané

Dřevo je jejich spásou 20

Kartáčový kombajn 21

Pohádka

O Andulce Dazulce 22

Česko-slovenský slovníček 23

Pro chytré děti 24

Bíle - Biele Karpaty – časopis moravsko-slovenského pomezí

Vydávají: Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty o.p.s., Základní organizace českého svazu ochránců přírody Bílé Karpaty (Veselí nad Moravou) a Centrum environmentálních aktivit (Trenčín) ve spolupráci se Správou CHKO Biele Karpaty (Nemšová) a Správou CHKO Bílé Karpaty (Luhačovice).

Spolufinancováno z prostředků UNDP-GEF v rámci projektu „Zachování biologické rozmanitosti trvalých travních porostů v pohorí Karpat v České republice prostřednictvím cíleného využití nových zdrojů financování Evropské unie“.

Kontaktní adresy:

VIS Bílé Karpaty, o.p.s.

Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou
tel., fax: 518 322 545
e-mail: visbk@bilekarpaty.cz
Hana Poková

CEA

Mierové námestie 29
911 01 Trenčín
tel., fax: 032 / 640 0400
e-mail: cea@changenet.sk
Richard Medal

Redakce: Pavel Bezděčka, Jana Hajduchová, Jan W. Jongepier, Richard Medal, Sylva Mertanová, Marie Petru, Hana Poková, Věra Pospíšilíková, Petr Slinták

Fotografie: Jana Hajduchová (titulní strana), Libor Vojtíšek (zadní strana), Zdeněk Miklas (str. 1), Hana Poková (str. 2, 23), Marie Petru (str. 2, 3, 18, 23), Petr Slinták (str. 3, 4), Lukáš Batoušek (str. 5), Martina Venclová (str. 7), Jan W. Jongepier (str. 8), Katarína Hlavatovičová (str. 10), Drahomír Stano (str. 10), Vladimír Šácha (str. 11), Hana Němcová (str. 12, 13), Miroslav Pindák (str. 12), Jozef Májský (str. 13), Zuzana Václavová (str. 14), Sylva Mertanová (str. 16), Martin Hromádka (str. 17, vnitřní strana obálky), Stanislav Boček (str. 20), Ivana Jongepierová (str. 21)

Kresby: Marek Rýznar (str. 19.), Pavel Bezděčka (str. 22)

Grafika a sazba: Jana Hajduchová

2. číslo ročníku 2007 vychází v říjnu 2007

Tištěno na recyklovaném papíře.

Reg. č. E 7428, ISSN 1211 – 3638, Ročník XII, číslo 2, náklad 1200 ks, cena 25 Kč, 25 Sk

Tisk: Agentura NP, Staré Město u Uherského Hradiště

Jesenné zamyslenie

Milí priatelia prírody Bielych Karpát, na moravskej i slovenskej strane. Po rokoch strávených v Štátnej ochrane prírody ma teraz podaktorí budete častejšie stretávať na moravskej strane. Na tieto stretnutia sa veľmi teším.

Pred mojim odchodom na materskú dovolenku v lete 2004 som považovala stav ochrany prírody na Slovensku za veľmi zlý. I to ma viedlo k požiadaniu o uvoľnenie z funkcie riaditeľky SCHKO Biele Karpaty. Dnes je to myslím oveľa horšie. Popisuje to Dr. Marcel Uhrin vo svojom článku v deňníku SME v máji tohto roku. Vtedy to bol riaditeľ Správy Národného parku Muránska Planina, dnes je bývalý pracovník. Od začiatku roku 2007 zo štátnej ochrany prírody odišlo 120 ľudí, väčšinou na vlastné požiadanie, 47 bolo prepustených. Podstatné nie je číslo, ale to, že odchádzajú „problémoví“, a to sú tí, čo im na ochrane prírody záleží. Alebo môže niekto uveriť, že len organizačné zmeny vedú k tomu, že v TANAPe nepotrebujú botanika, na Muránskej planine zoológa?

Ja ale vôbec nechcem plakať a prírodu Bielych Karpát naozaj milujem. Verím v Boha a preto mám zamestnávateľa stabilného i napriek tomu, že ma zo Štátnej ochrany prírody na Slovensku prepustili.

Tri roky strávené na materskej dovolenke mi pomohli získať nadhľad nad viacerými tzv. hodnotami. Vlastná záhradka mi umožňuje celé leto bez povšimnutia chodiť okolo oddelení ovocie – zelenina vo všetkých obchodoch a naopak ešte môžem rozdávať. Malá spotreba a vlastné zdroje ma upokojujú a oddeľujú od honby za kariérou a peniazmi.

Zastavte sa aj vy, milí čitatelia, keď aj nie na tri roky, možno len na čas dovolenky, alebo víkend v lone prírody – napríklad pri zbere šípok, húb.. Čaj z vlastnoručne nazberaných šípok chutí lepšie ako porcovaný. Nech nám nezovšednie pohľad na jesennú listnatú horu, či bedfami obsypaný sad. A ešte prosím, nenahradme si ho virtuálnym svetom.

Katka Devánová
Nemšová

Nedašov, pohľad k Cigánu

Ohrady u Nedašova

Slavkovský starosta zblízka

Petr Vladovič se stal starostou Slavkova před rokem. Zeptali jsme se, jak to vnímá s odstupem dnes, jaké má plány do budoucna a také jak se dívá na Bílé Karpaty z pozice starosty obce.

Petře, je to zhruba rok, co jste se stal nejmladším starostou v České republice. Na chvíli z vás byla téměř mediální hvězda. Jak tu dobu zpětně vnímáte?

Petr Vladovič

Pozitivní to bylo v tom, že to zviditelnilo mě a malý Slavkov, který má jinak minimum možností, jak na sebe upozornit. A negativní zkušenost nemám. Je to vždycky o lidech a já jsem asi měl štěstí na dobré novináře.

Někteří se na vás v té době dívali skrz prsty pro vaše mládí a vyčítali vám nezkušenost a nedostatečné vzdělání. Co vy na to po roce? Nechtěl byste se nyní raději odpoutat od žabomyšských obecních válek a být prostě jedním z mnoha studentů užívajících si mládí? Mám pocit, že starostování vám k tomu prostor poskytnete asi stěží?

Myslím, že toho nelituji. Já jsem to chtěl dělat a věnuji se té funkci s plným

nasazením, dokonce i přes víkendy. Ta práce mě prostě naplňuje a občané budou mít za tři roky možnost její výsledky vidět a zhodnotit. A toho, že nejsem student, nelituji. Já jsem workoholik a politikou žiju od svých dvanácti let. Někteří se tomu diví, ale já říkám: někdo se prostě věnuje šachům, někdo hraje na klavír a někdo dělá politiku. Já jsem byl vždycky zvědavé dítě a o věci veřejné jsem se začal zajímat díky svému nedávno zesnulému dědečkovi, se kterým jsem vedl dlouhé debaty o tom, co se děje ve Slavkově, v naší zemi a ve světě. Ale i tak: politikou bych se celý život zabývat asi nechtěl. Nějaká obměna je dobrá, protože přináší svěží váněk. Tím se ale nechci dotknout starostů, kteří třeba už působí ve čtvrtém volebním období ...

Když jste byl v televizním pořadu pana Krause, mluvil jste o tom, že nepovažujete Slavkov za vaši konečnou destinaci. Že v politice míříte výše.

Ta otázka směřování výš byla aktuální před rokem, ale protože teď se prioritně věnuji obci, tak už jsem o ní delší dobu neuvažoval. Jedná se ale o tu standardní křivku starosta – hejtman – premiér. Ale tu cestičku nahoru bych si chtěl vydupat postupně a zkušenosti z komunální politiky později zužitkovat, aby to nevypadalo tak, že o pravidlech budou rozhodovat ti, kteří s běžnou realitou nepřišli do styku.

Týdny slávy tedy odezněly a vy

Průmyslová zóna ve Slavkově

jste byl konfrontován se všední skutečností řízení malé a nebohaté vesnice na česko-slovenské hranici. Myslíte si, že za rok jste své nadšení dokázal prakticky zužitkovat, a nebo už nyní pomalu slevujete z původních vizí?

Z vizí určitě neslevuji. Já jsem se za tu dobu věnoval především vytváření strategického plánu obce, protože chci, aby naše rozhodování bylo koncepční a dlouhodobé. Navíc mandatorní výdaje naší obce rostou a příjmy stagnují, takže je jasné, že ne všechno se dá zrealizovat za jedno volební období. Ale vytvořit dlouhodobý výhled je prostě nezbytné.

Pokud se nepletu, do starostování jste vstupoval především s plánem využít turistický potenciál oblasti, kde se Slavkov nachází – tedy blízkost zachovalé přírody Bílých Karpat. Stále vnímáte polohu vaší obce jako turisticky výhodnou?

Polohu Slavkova opravdu považuji za atraktivní. Tato podhorská oblast je totiž na rozdíl od jiných poměrně neznámá. Mnoho lidí z měst zná zákoutí Krkonoš, Šumavy, Jeseníků nebo Beskyd, ale když někdo objeví Bílé Karpaty, tak je překvapen, jakou krásu tady máme, a diví se tomu, že turistický potenciál našeho kraje je tak slabě využíván.

Slavkov leží na hranici CHKO, což znamená, že může být magnetem pro návštěvníky a zároveň to s sebou přináší i jistá omezení a mantinely, v jakých se může rozvíjet. Co vnímáte jako podstatnější?

Spolupráce se Správou CHKO v Luhačovicích probíhala doposud na vysoké úrovni a já věřím, že tomu tak bude i v budoucnu. Stejně jako já i oni

mají své zákonné povinnosti, a tak se musíme vzájemně respektovat. Ale jak jsem říkal už v úvodu: je to o lidech. Pokud se člověk neumí chovat, je více méně jedno, zda jsme v CHKO, nebo ne.

Ve svém televizním vystoupení jste se zmiňoval o cykloturismu coby způsobu, jak do tohoto kraje nalákat návštěvníky i z odlehlejších krajů. Vnímáte výstavbu cyklostezek stále jako prioritu rozvoje této oblasti?

Ano. To je pro mne opravdu priorita. Hlavně trasa na Dolní Němčí je důležitá, protože přes tuto obec se pak napojíme na Hluk, a tím i vznikající síť cyklostezek na Ostrožsku. Takže od Moravy a Baťova kanálu se pak člověk bude moct dostat až k Bílým Karpatům a úpatí Javořiny. Výhodou té dolněmčanské cyklostezky je ale také to, že bude sloužit i lidem, kteří dojíždějí za prací do slavkovské průmyslové zóny. A na kole se po ní budou moct dopravovat i školáci. Vzhledem k tomu, že ten přílehlý silniční úsek je dost frekventovaný, to určitě přispěje k bezpečnosti provozu.

Představme si docela reálnou situaci. Turista nalákan reklamou na návštěvu „nedotčených“ Bílých Karpat přijíždí do Slavkova od Dolního Němčí sice po kvalitní stezce, ale už z dálky ho vítá nevzhledná hrabka budov stále se rozrůstající průmyslové zóny. Považujete to za problém?

Přiznám se, že o tomto jsem nepřemýšlel. Pro Slavkov je samozřejmě důležité, že se průmyslová zóna rozšiřuje, a já jsem rád, že tu máme aktivní podnikatele. Turisticky atraktivnější by asi byla tradiční podhorská vesnička, ale naše obec se prostě před časem začala ubírat tímto směrem a já si myslím, že to je dobře. Nemyslím si, že by ta naše průmyslová zóna významně oslabilala naši turistickou atraktivitu.

Zkušenost z mnoha turistických oblastí ale dokazuje, že bez regulace a citlivého plánování může i krásné prostředí rychle pozbyť na své přitažlivosti. Neměl jste někdy chuť sednout si s investory za stůl a mluvit třeba o vzhledu továrních objektů – hledat kompromis mezi estetikou a praktičností?

To je zajímavá myšlenka. Bohužel spousta těch budov je dnes už postavena. Navíc CHKO začíná až těsně za průmyslovou zónou, protože Slavkov leží na dělicí čáře pásma ochrany. Ale když vedeme diskusi o urbanistickém

rozvoji obce, tak se snažíme existenci CHKO zohledňovat.

Slavkov je především tranzitní obec. Vede tudy důležitá cesta ke slovenským hranicím. Vnímáte to jako pozitivum, nebo negativum?

Samozřejmě jako pozitivum, protože tím vzrůstá povědomí o Slavkovu a je zajištěno dobré spojení do okolních měst. Negativně to nevnímám, protože si myslím, že mnohem vytiženější je mezinárodní trasa přes Starý Hrozenkov.

Po vstupu České republiky a Slovenska do schengenského systému budou však moci hraničním přechodem na Strání projíždět opět těžké kamiony. Tímto se vlastně vrátíme o patnáct let zpět. Nebojíte se nárůstu těžké dopravy v této oblasti?

Toho se nebojím. Řidiči kamionů sice hledají nejkratší trasy, ale také nejschůdnější a nejbezpečnější. Přitom ta naše cesta neposkytuje takový komfort jako trasa přes Hrozenkov. Tam jsou motoresty, benzínky a odpočívadla a v samotném Hrozenkově je mnohem lepší zázemí pro řidiče než na Strání. Ale pokud se mylím a situace bude jiná, určitě se k tomu nějak postavíme.

Jedním z vašich plánů byla přestavba rizikové hlavní křižovatky ve Slavkově na kruhový objezd. Jak se tato záležitost vyvinula?

Já netrvám přímo na kruhovém objezdu, i když ani ten nevylučujeme. U nás hlavně musí dojít k vytvoření nějakého bezpečného řešení dopravy, které křižovatku zpřehlední a zpomalí rychlost projíždějících aut. Vždyť my u ní máme zdravotní středisko, přístup ke sportovní hale, je tam hotel a zastávky autobusů. A přitom ta naše křižovatka – jak se vyjádřil jeden z projektantů – je vlastně jako neřízené letiště...

Důležitá vlastnost dobrého politika je schopnost komunikovat s veřejností. Jak se to daří vám?

Centrum obce

Alespoň z mé strany snaha je. Na webových stránkách existuje diskusní fórum a je tam moje e-mailová adresa. Na dotazy se přitom snažím co nejrychleji odpovídat. Pak se snažím navštěvovat i různé obecní akce, kde si s lidmi povídám. Důležitý informační kanál budou i připravované slavkovské noviny. Komunikace je pro mě velmi důležitá a já jsem rád, že si lidé zvykli chodit na úřad a že se nebojí vyjádřit svůj názor. Není nad osobní kontakt. O tom se přesvědčuji čím dál víc.

Petr Slinták

Venkovská krajina 2007

Letos v květnu se v místním ekocentru v Hostětíně konala mezioborová konference nesoucí název Venkovská krajina 2007. Setkalo se zde několik desítek vědeckých pracovníků a postgraduálních studentů českých a slovenských vysokých škol. Měli zde možnost nejen prezentovat badatelské projekty, ale také vyměnit si názory v oblasti obnovy a ochrany krajiny.

Hostětínské setkání bylo tradičně rozděleno do tří dnů, přičemž každý z nich měl své jedinečné poslání.

Referáty

Pátek byl věnován referátům zúčastněných a diskuzím, které rozvíjely probíraná témata. Posluchači si tak mohli vyslechnout příspěvky z oboru přírodovědy, geografie nebo sociologie.

na terase před budovou. Diverzita tedy byla uplatněna i v tomto směru.

Je nutno pochválit i stravu, kterou pro zúčastněné připravily hostětínské kuchařky. Chuť jídel z bioproduktů byla vynikající a dělala nedávno otevřenému seminárnímu centru výbornou reklamu. Osvěžení přitom bylo pro účastníky konference velmi důležité, neboť pátek byl dnem veskrze akademickým. Možná i to zapříčinilo, že část přítomných účastníků na zbytku akce vzdala a v Hostětíně zůstalo kolem patnácti převážně mladých lidí. Tento kolektiv se poté stmelil při večerním opékání špekáčků doplněném koštěm místních pálenek a vína dopraveného z jižnějších částí Slovákka.

Praktická dílna

Sobotní průběh akce se od toho pátečního výrazně lišil třeba už proto, že všichni účastníci na celý den opustili Hostětín a přesunuli se k jihozápadu. V obci Suchá Loz je čekal tamní starosta Petr Gazdík (mimo

tova ležícího uprostřed polnosti. Čtyři sta let staré pohřebiště má být proměněno do podoby esteticky vkušného lesoparku a snad i díky invenci studentské výpravy k tomu pravděpodobně dojde.

Starosta Suché Lozi byl totiž nadmíru spokojen nejen s návrhy na rekreační využití stezek a zákoutí v okolí vesnice, ale také například se způsobem úpravy prostoru, kde vyvěrá již zmíněná kyselka. Nákrasy, na nichž mladí krajináři společně pracovali takřka celý den, se ukázaly jako inspirativní. Snad i proto „sucholožský workshop“ dopadl velmi úspěšně a starosta Gazdík se s hostětínskou výpravou loučil s tím, že už dlouho jej tak nic nenabilo jako těch několik hodin strávených se studenty, kteří mají chuť měnit životní prostředí pozitivním směrem.

S pocitem dobře vykonané práce, kterou bylo v závěru dne možné v místní knihovně prezentovat i sucholožským občanům, se studenti posléze vydali do nedaleké vesničky Slavkov, kde je ve svém domě přivítal jeden z místních občanů. Po prohlídce selského stavení postaveného z nepálených cihel se krajinářská výprava před půlnocí vydala zpět do Hostětína.

Na jihozápad však studenti zajeli ještě na druhý den, neboť závěrečný bod programu byla návštěva přírodní rezervace Drahy ležící nedaleko obce Horní Němčič. Pobyť na tomto podmanivém kousku zachovalé bělokarpatské krajiny se přitom stal příjemnou tečkou za tří denní akcí. Ta si letošním květnovým víkendem utvrdila již tak pevné místo v programovém kalendáři hostětínského ekocentra, a příští rok tedy bude moci opět přivítat další zájemce o ochranu krajiny a jejího estetického rázu.

Petr Slinták

Praktická dílna v Suché Lozi

Škála přitom byla pestrá. Jen namátkou připomínám referát zabývající se vztahem bzenecových vinařů k životnímu prostředí nebo prezentaci, která se snažila odpovědět na otázku, zda těžební území mohou přispívat k biodiverzitě krajiny. Vedle toho se však objevila i témata jako Ochrana krajinného rázu skrze územní plánování, nebo Analýza historického vývoje krajiny se zvláštním zřetelem na její vodní složku. Na konferenci zaznělo takřka třicet příspěvků. Část jich byla s využitím projekční techniky prezentována v interiéru seminárního centra a část za pomoci papírových posterů

ních úkolů a mladí krajináři se do nich pustili s nadšením. Jedna skupina řešila možnosti úpravy obecního parku, druhá se vydala k sirmatému prameni na okraji obce a třetí se zabývala velkým úkolem v podobě krajinářské úpravy prostoru v okolí bývalého cholerového hřbi-

Prezentace projektů před budovou centra

Akce v Bílých Karpatech říjen 2007 – březen 2008

Valašské Klobouky

11. listopad: Klobucký skřivánek, 11. ročník soutěže ve zpěvu valašských písní (www.sweb.cz/ns_klobucan).

30. listopad - 2. prosinec: Valašský mikulášský jarmek, 16. ročník (jarmek@seznam.cz, www.vmj.estranky.cz/).

26.–27. leden: Zimní přechod a táboření na Holém vrchu (kosenka@mail.walachia.cz).

5. únor: Fašanková obchůzka městem.

9. březen: Zpěváčci Valaškokloboucka, regionální soutěž ve zpěvu valašských písní (www.sweb.cz/ns_klobucan).

16. březen: Velikonoční setkání s řemesly a zvyky. Vystoupí cimbálová muzika Klobučánek, dětský soubor Klobučánek a taneční soubor Klobučan. Děti si mohou ozdobit vajíčka, uplést pomlázku nebo nazdobit velikonoční perník (www.sweb.cz/ns_klobucan).

Brumov-Bylnice

tel. 577 330 138, e-mail: mzeumbb@volny.cz

8. prosinec: Předvánoční jarmek lidových řemesel, kulturní dům. Předvedení typických řemesel, kulturní vystoupení dětí z mateřských i základních škol, zabíjačkové speciality aj. – Kulturní dům, od 10.00 hodin.

Hostětín

Tel. 572 641 855, e-mail: vera.pospisilikova@veronica.cz, www.hostetin.veronica.cz

9. října a 11. prosince: Den otevřených dveří Centra Veronice Hostětín. Možnost prohlídky nově postavené energeticky pasivní budovy.

22.–23. října: Energie pro budoucnost aneb Ekoenergetika pro pedagogy. Seminář o úloze environmentálního vzdělávání na školách, energetických úsporách aj. (www.eazk.cz).

30.–31. října: Podpora ekoenergetiky na území měst. Seminář o energetických úsporách a potenciálu úspor ve veřejných budovách, možnostech dotací aj. Vazba na Územní energetickou koncepci Zlínského kraje (www.eazk.cz).

5.–6. listopadu: Nízkoenergetické stavění v kostce III. Seminář o tom, co jsou nízkoenergetické a pasivní domy (www.eazk.cz).

8.–9. a 13.–14. listopadu: Podpora ekoenergetiky na území obcí. Seminář o energetické legislativě, obnovitelných zdrojích energie, energetických plodinách aj. (www.eazk.cz).

10.–11. listopadu: Dny pasivních domů, oslava prvního roku fungování Centra Veronice Hostětín. Možnost prohlídky budovy s odborným výkladem.

8. prosince: Vánoční řemeslný kurz věnovaná výrobě drobných řemeslných a dekoračních vánočních předmětů a dárků.

Slavičín

7. prosince: Rozsvěcování vánočního stromu s Dětským vánočním jarmarkem.

Uherský Brod

tel. 571 891 739, e-mail: eko@ekoporadnaub.info

1. listopad: Uspávání studánek. Akce s lampiónovým průvodem pro děti – Masarykovo náměstí. Pohádka v podání divadelního souboru – Dům kultury.

23.–24. listopad: Kateřinský jarmek. Vánoční trhy, tradiční jarmek lidových řemesel – Masarykovo náměstí.

Strání

tel. 572 695 240, 602 601 696, e-mail: mic@strani.cz, www.strani.cz

11. listopad: Straňanský slaviček, dětská pěvecká soutěž s programem pro širokou veřejnost – sál Dvorana, odpoledne.

24. listopad: IV. setkání harmonikářů a heligonkářů. Po přehlídce taneční zábava – sál Dvorana, od 18 hod.

30.–31. prosince: Silvestr na pomezí, v neděli přechod po hřebení Bílých Karpat ze Starého Hrozenkova do Strání, v pondělí zapálení slavnostních vater na náměstí hraničním přechodu a na Javořině. Kontaktní osoba pan Antonín Zámečník, tel. 724 178 530, OÚ Strání, tel.: 572 695 210

1.–5. únor: Fašank 2008, 21. ročník mezinárodního festivalu masopustních tradic. Sobota 2. února: tradiční program s ukázkami lidových řemesel a domácí zabíjačka – nám. U Zámečku, den otevřených dveří v Moravských sklárnách – Květná, odpoledne vystoupení zúčastněných souborů – nám. U Zámečku.

Strážnicko

tel. 518 306 611, e-mail: info@hotelstraznice.cz, www.straznicko.cz

13. říjen: Tradiční trhy (Hroznová Lhota).

23. únor: Slavnost oskeruší (tel. 518 337 008).

80 let bělokarpatské dráhy

V letošním roce si železniční trať Veselí nad Moravou – Myjava – Nové Město na Váhom, trať skutečně bělokarpatská, připomněla 80 let svého trvání. Osmdesát let – to je jeden lidský život, délka času pro vzpomínání, či dokonce oslavy možná ani ne dost podstatná. Podstatnější je jistě to, co tato dráha, vedoucí po stráních Bílých Karpat, dlouhých viaduktech i v tunelech, za tu dobu způsobila v životě lidí žijících v těchto horách, jakou změnu života jim přinesla. Nuže, projedme se alespoň v myšlenkách po jejích kolejích, s jejími lokomotivami, přes její nádraží...

velký záměr po-válečného období. Zákon ze dne 30. března 1920 o stavbě nových „železných drah“ a stanovení státního investičního programu na léta 1921–1925 č. 235/20 Sb. rozhodl mimo jiné o vybudování této tratě. Podle citovaného zákona mělo být již v roce 1921 při zahájení stavby čerpáno

Slavnostní vlak k zahájení provozu v prvním úseku trati z Veselí nad Moravou do Lipova 19. června 1927

Zahájení provozu, slavnost v Lipově 19. června 1927

Se vznikem nového státu československého po první světové válce a v souvislosti s jeho geografickou polohou vznikala potřeba spojení českých zemí s územím Slovenska. Oproti dosavadnímu trendu v monarchii, kdy spoje byly vedeny především do metropole Vídně ve směru severojižním, se nyní situace změnila a bylo třeba vést spoje směrem západ – východ. Pravda, byla tu už trať z Košic do Bohumína i trať z Brna do Vlárského průsmyku a později do Trenčianské Teplice. Nicméně jeví se jako nedostačující, a to zejména z vojensko-strategických důvodů.

Atak stavbou železnice z Veselí nad Moravou přes Bílé Karpaty do Nového Města nad Váhom v povážské nížině začali železniční strategové realizovat

konce nejdelší v republice. K jeho vylámání bylo spotřebováno na 50 800 kg dynamitu. V době jeho dokončování se blížilo desáté výročí republiky a tunel byl pojmenován po generálu Milanu R. Štefánikovi, rodáku z Brezové u Myjavy, jehož hrob se nachází na nedalekém Bradle v mohutné mohyle, vystavěné podle návrhu slovenského architekta Dušana

Jurkoviče.

Horská trať s náročným sklonem překonává hřeben Bílých Karpat ve výšce 400 m n. m. a vrcholový bod je právě ve zmíněném (jinak též zvaném pofanském) tunelu. Celá trať v délce 68 km byla uváděna do provozu postupně,

ze státního rozpočtu 20 milionů Kč, na celých pět let bylo uvolněno 115 milionů Kč. Po přípravných pracích byly dne 8. července 1923 slavnostním výkopem pod horou Pofanou zahájeny práce. Na tomto místě také začala výstavba tratě. Ta přinesla mezi stanicemi Vrbovce a Stará Turá železniční tunel dlouhý 2 421,5 metrů, který byl nedlouhou dobu do-

jak byly dobudovány jednotlivé úseky. První úsek z Veselí nad Moravou do Lipova byl otevřen v červnu 1927, druhý úsek do Myjavy téhož roku v listopadu a zbytek v září 1929.

Tato železniční trať byla postavena jako jedna z prvních v Československu, a to celkovým nákladem 246 milionů Kč. Má všechny znaky horské dráhy. Prochází překrásnou horskou krajinou Bílých Karpat, mnohými hlubokými terénními zářezy a charakteristickými betonovými nadjezdy polních cest, odvážnými vysokými a dlouhými mosty, jako je třeba tzv. lipovský, 210 metrů dlouhý, či most na slovenské straně u Poradie. Je to trať dopravně značně obtížná zejména svými sklonovými poměry. Její blízké i širší okolí tvoří od jara do podzimu krásná horská krajina s vonnými kvetoucími loukami na táhlých svazích. Zimy tady však bývají tvrdé a dlouhé. Na odvrácených svazích či

Vrbovce, 1941

v zářezích leží sněh často i do dubna. Nejednou bývala doprava i několik dnů přerušena, neboť množstvím sněhu neprošly ani nejsilnější pluhy.

jedná o železniční budovy.

Traf je to krásná, ale zpočátku bývala nevybavená. Ve stanicích nebyla elektřina, vodovod, ale ani zabezpečo-

Historickou zvláštností trati je také řešení staničních budov charakteristickým stavebním slohem, v němž možná nejednou maně spatříme i některé prvky z tvorby Dušana Jurkoviče. Budovy působí jednoduše, každá je trochu jiná a není na nich ani patrné, že se

vací zařízení a návěstidla, což jistě ohrožovalo dopravu, jak se také stalo třeba v roce 1932 ve stanici Vačovice, kde došlo ke srážce osobního a nákladního vlaku, které tu vjely na stejnou kolej.

Tato dráha spojila chudý kraj Hornácka s úrodnějším a bohatším krajem dolního Pomoraví a přispěla ke zlepšení hospodářského i sociálního života tohoto horského karpatského kraje, v neposlední řadě i otevřením cesty za vzděláváním. S dráhou sem vnikal pokrok i osvěta, dráha tak sblížila kraje i lidi.

Při jejím jubileu jí přejme, aby její koleje i nadále dobře sloužily lidem tohoto krásného moravského kraje.

Jaroslav Pleskot
Jistebník

Anna Kománková si Foskara váží, ale ...

Jednou z devíti oceněných při slavnostním vyhlášení cen Foskar (Folklorní ocenění sólistů, kolektivů a reprezentantů) za rok 2006 v Brně byla i věhlasná hornácká lidová umělkyně Anna Kománková (79) z Javorníku.

Prestižní folklorní prvenství získala v kategorii zpěvačka. Po předávání divákům v divadle Bolka Polívky „vymalovaným“ pěveckým výkonem předvedla, že i v pokročilém věku se dá zpívat. Etnomuzikolog a hornácký zpěvák Dušan Holý o jejím hlase řekl: „Jemný, krásně zabarvený mezzosoprán.“

Anna Kománková má za sebou řadu vystoupení v širokém okolí, rozhlasových nahrávek, zvukových nosičů. Spolupracovala s HCM Martina Hrbáče, ostravským Technikem, BROLNem, se strážnickou muzikou Slávka Volavého a dalšími. Nyní ještě vypomáhá jako umělecká vedoucí ženského sboru z Javorníku, a pokud jí zdraví dovolí, tak s tímto ambiciózním kolektivem zajíždí i na vystoupení.

„Poprvé jsem prý začala se zpěvem hned jak s mluvením, kolem druhého roku života. Učit „pěsničky“ mne taky mnoho nemuselo, byla jsem samouk. Prakticky jsem zpívala, co jsem kde slyšela,“ vzpomíná povahově neobyčejně skromná žena. Přitom je určitá zajímavost, že nemá žádnou písničku nikde zapsanou. A to jich zná desítky,

„Tak co si zazpíváme děvčice?“ Anna Kománková druhá zleva.

z nichž některé balady jsou až o dvaceti slokách. „Všechno mám zaznamenané v hlavě. A kdo dojde na radu, tak velice ráda poradím s texty, jak se to má i po melodické stránce správně zpívat. Písničky totiž patří předávat i dalším generacím. Do hrobu si je s sebou nechci vzít,“ říká a přitom hladí skleněného Foskara. „Cena mne sice potěšila, o to

pokoj, ale že bych si já nějak nad tím potrpěla, nebo věděla nad tím, že sem byla nějaká ješitná? To sem nikdy nebyla,“ brání se zasloužené slávě Anna Kománková.

Antonín Vrba
Velká nad Veličkou

Strážnické gymnázium Ekoškola

Od června letošního roku jsou 32 základní školy a 3 střední školy v České republice nositelkami titulu Ekoškola. Jednou z nich je nyní i Purkyňovo gymnázium ve Strážnici. Jeho žáci a všichni personál se na to dva roky intenzivně připravovali.

O počátcích projektu Ekoškola na Purkyňově gymnáziu psala již před rokem Zuzana Červenková v č. 2/2006 tohoto časopisu. Tehdy byl ze sedmi povinných kroků dokončeny Audit a Akční plán, ale do května letošního roku byl vytvořen i Ekokodex – soubor zásad výtvarně zpracovaný Lukášem Lahodou ze sexty a do školního vzdělávacího programu byly prosazovány prvky ekologické výuky. Atak projektový tým (ekotým) cítil, že je čas zralý na oficiální žádost o prestižní mezinárodní titul Ekoškola.

Audit

Než se žádost o titul Ekoškola mohla poslat na sdružení Tereza do Prahy, musela se shromáždit veškerá textová a fotografická dokumentace a vyplnit dotazník. Po jejím přijetí přijely dne 5. června dvě auditorky, které ve škole provedly důkladnou kontrolu. Měli z toho strach především členové

ekotýmu, protože věděli, že ne všechno funguje, jak by ideálně mělo.

Auditorky strávily na gymnáziu přes 5 hodin a zhodnotily každý detail na chodbě, ve třídách, v kuchyni, na záchodech... Mluvily s koordinátorem environmentální výchovy vzdělávání a osvěty (EVVO), s vedením školy, s Ekotýmem i s nahodile vybranými žáky. Přitom moc nedaly najevo, jak školu a práci Ekotýmu hodnotily. Slíbily však, že se brzo dozvíme, jestli titul ještě letos dostaneme, nebo ne. A do 10 dní jsme skutečně obdrželi celkové hodnocení auditu s rozsáhlou zprávou a k našemu velkému potěšení bylo celkem kladné – tedy nám to vyšlo!

Titul, logo a vlajku Ekoškola pak těsně před koncem školního roku převzala delegace dvou žáků, zástupkyně ředitele a koordinátora EVVO dne 27. června 2007 ve Valdštejnském paláci v Praze.

Zpráva

Byl to hezký a významný den. Ale možná ještě důležitější než výše jmenované atributy, které jsme v Praze obdrželi, byla podrobná zpráva z auditu. Jsou v ní obsaženy nejen pochvaly za vydařené kroky, ale i desítky doporučení k dalším opatřením. Za dva roky budeme totiž muset titul obhájit znovu a musí být poznat další pokrok v ekologizaci školy. A k tomu má nyní ekotým v ruce tento nezávislý dokument zveřejněný, se kterým může s větší autoritou prosazovat další zlepšení stavu životního prostředí ve škole.

K nejsilnějším stránkám školy podle zprávy patří aktivita studentů z ekotýmu a jejich zapálení pro věc a také analýza stavu školy. Za minus je považována mj. spíše pasivní prezentace eko-aktivit uvnitř školy a přístup některých pedagogů a studentů k projektu. „Bylo by dobré je nějakým způsobem přesvědčit a motivovat, např. v rámci kvalitně zorganizovaných celoškolských akcí.“

Doporučení se týkají každého z kroků v projektu Ekoškola, jako je pracovní tým, analýza, plán činností, monitorování tohoto plánu, EVVO obecně, informování a spolupráce i Ekokodex, a všech čtyř zahrnutých oblastí (odpady, energie, voda a prostředí školy). Navrhuje se např. provádět analýzu opakovaně,

zařadit realizaci aktivit Ekoškoly do výuky, do školního vzdělávacího programu (ŠVP) více zapracovat ekologická témata, zdůrazňovat prevenci vzniku odpadů nebo opatřit vodovodní baterie perlátory (tj. sítko, které reguluje průtok vody). Co se týká toho posledního, Tereza upozorňuje na skutečnost, že běžné perlátory mají průtok 18 l/min., úsporné perlátory až 4,6 l/min. a šetří nejen spotřebu vody až 70 %, ale i energii na ohřev teplé vody.

Ekolečko

Zpráva také doporučila organizovat více celoškolských akcí nebo projektových dnů s ekologickou tematikou. Na naší škole se totiž nijak zvlášť neslaví Den Země a nepřipojili jsme se zatím ani do Dne činu. Začíná se však tvořit vlastní tradice – Ekolečko. Dvě žáky – ně z tehdejší kvarty došly na to, že je pro zlepšení životního prostředí třeba zapojovat a poučovat všechny své mladší spolužáky. A tak v červnu 2006 uspořádaly několikahodinový program s názvem „Ekolečko“, který obsahoval přednášku o ekologii a několik stanovišť, kde žáci mohli ukázat, jak dobře již umí třídít odpad nebo sešlapávat PET lahve. Protože většinu žáků i učitelů se to líbilo, organizovala další kvarta letos v červnu něco podobného. Bylo to však trochu jiné. Letošní Ekolečko se odehrálo částečně i venku a obsahovalo poznávací, běh s tříděním odpadů, výtvarnou dílnu aj.

Myšlenka Ekolečka bude rozšířena na kompletní Ekolympiádu pro 6. až 8. třídy základních škol, jejíž nulté, zkušební kolo je plánováno na poslední týden v září. Ta kromě výtvarných dílen obsahuje i znalostní test, stezku s různými stanovišti v duchu soutěže Zelená stezka – Zlatý list a jeden velký samostatný úkol.

Jan W. Jongepier

Projekt Ekoškola je součástí mezinárodní sítě Eco-schools, která organizuje Foundation for Environmental Education (FEE) se sídlem v Dánsku. V ČR ji koordinuje sdružení TEREZA v Praze (www.terezanet.cz), na Moravě spolupracuje i Lipka Brno.

Ekolečko

V minulých letech jste měli možnost vidět na stránkách našeho časopisu vý-
těžná díla dětské výtvarné soutěže Svět
očima skutečnosti a literární soutěže
Zelená planeta. Tehdy jsme zmiňovali,
že obě soutěže proběhly v rámci festi-
valu TSTTT. Dnes máme prostor přiblížit
si samotný festival, povědět si něco

z historie a podívat se, co je připraveno
pro letošní rok.

Letošní ročník festivalu TSTTT
– Týká Se To Také Tebe – je již 32.
v pořadí. Byl dítětem party nadšenců
a vznikl jako přehlídka amatérských
filmů s ekologickou tematikou v době,

kdy komunistická cenzura omezovala
svobodu filmové tvorby. K zakladatelům
patřil mj. Josef Velek, významný český
novinář, publicista a ochránce přírody.
Po pádu režimu v roce 1989 se festival
otevřel také profesionálním tvůrcům,
ale součástí soutěže i nadále zůstává
sekce amatérského filmu.

Předběžný program

Pondělí 19. 11.

Výtvarná dílna pro pedagogy z Moravy a Slovenska (Uh. Brod)
Seminář globálního rozvojového vzdělávání (Uh. Brod)
Vernisáž výstavy dětských prací a vyhlášení vítězů česko-slovenské výtvarné
soutěže „Svět očima skutečnosti a fantazie“ (Uh. Brod)
Vyhlášení výsledků česko-slovenské dětské literární soutěže „Zelená planeta“
(Uh. Brod)

Středa 21. 11.

Promítání filmů TSTTT 07 (Zlín)

Čtvrtek 22. 11.

Promítání filmů pro školy (Uherský Brod)
VII. krajská konference EVVO - Sebepoznání a sebevýchova jako jeden ze
základních kamenů EVVO (Uherské Hradiště)

Pátek 23. 11.

Promítání filmů pro školy (Uherské Hradiště)
Seminář k aktuálním problémům ochrany přírody (Uherské Hradiště)
Prezentace vybraných projektů z Operačního programu Rozvoj lidských
zdrojů se zaměřením na EVVO (Uherské Hradiště)
Přijetí hostů starostou města a slavnostní zahájení TSTTT (Uherské Hra-
diště)
Promítání 1. kolekce ze Světového festivalu filmů o parcích Sondrio (Itálie)
(Uherské Hradiště)

Sobota 24. 11.

Vernisáž výstavy fotosoutěže s předáváním cen (Uherské Hradiště)
Promítání soutěžních filmů a beseda s tvůrci (Uherské Hradiště)
Seminář „Ekologické zemědělství“ (Uherské Hradiště)
Setkání středisek ekologické výchovy (Uherské Hradiště)
Diskuse odborné i laické veřejnosti s ministrem ŽP (Uherské Hradiště)
Slavnostní vyhlášení výsledků filmové soutěže a předání cen (Uherské
Hradiště)

Neděle 25. 11.

Promítání 2. kolekce ze Světového festivalu filmů o parcích Sondrio, Itálie
(Uherské Hradiště)

5.–23. 11. Podkroví Reduty

Výstava a výukové programy (globální rozvojové vzdělávání) (Uherské
Hradiště)

Festival dnes

Současná podoba TSTTT se ne-
omezuje pouze na filmovou přehlídku.
Bohatý program je tematicky zaměřen
na životní prostředí, ochranu přírody,
soužití člověka s přírodou a na jeho roli
v ekosystému Země. Součástí akce
je fotografická soutěž, již zmiňované
soutěže pro děti, semináře, výstavy,
besedy, nebo třeba setkání středisek
ekologické výchovy.

Letošní TSTTT začíná v pondělí 19.
listopadu a trvá do neděle 25. listopa-
du. Akce budou jako tradičně probíhat
zčásti v Uherském Brodě a většina
v Uherském Hradišti.

Festival pořádá Klub kultury Uher-
ské Hradiště, na jeho webových strán-
kách (www.kkuh.cz) se také můžete
dozvědět další podrobnosti o festivalu.

Hana Poková
zpracováno dle materiálů
Klubu kultury Uherské Hradiště

Nevidané - neslýchané: kozy na Krasíne

Nad Dolnou Súčou, rázovitou obcou Bielych Karpát, sa týči monumentálne bradlo Krasín. To, že bolo monumentálnym, zabezpečovali v minulosti desiatky kôz, ktoré sa na ňom pásli a nedovolili mu zarásť stromami a krovím. Kozy zmizli, neskôr aj ich náhradníčky – ovce a kravy. Bradlo začalo zarastať a jeho severozápadné svahy sa už premenili na súvislý les.

Tuto bývame. Chalúpku sme zdedili po ovečkách, ktoré sa tu už viac rokov nepású. Nie je to nič nóbl, ale aspoň nám neprší na hlavy.

Pokus o zachovanie cenných bezlesných biotopov vykonal toto leto (od mája do októbra) občianske združenie

V časti rezervácie sa podarilo za pomoci občianskeho združenia KOZA zabezpečiť 91 úhľadných balíčkov sena na zimné krmenie.

Sme nové dočasné obyvateľky prírodnej rezervácie Krasín nad obcou Dolná Súča.

Pre Prírodu. So súhlasom Správy CHKO Biele Karpaty a tiež so súhlasom užívateľov pozemkov vyhánalo na pašu svoje deväťhlavé stádočko, ktoré v priebehu sezóny narástlo až na štmásťhlavé. Snažili sme sa ukázať miestnym, že ochrana prírody neznamená automaticky zákaz hospodárenia. Ba práve naopak, že aj z takej obrovskej kopy skál môže byť úžitok.

Vďaka za úspešné odskúšanie tohto experimentu patrí hlavne pastierke – Mariane Glončákovej a tiež všetkým

ľuďom, ktorí boli nápomocní. Kozy prezimujú v Mníchovej Lehote a na budúci rok sa opäť tešia na krasínsku pašu. Aby sa k nej dostali, musí sa najskôr nájsť niekto, kto by prebral bačovskú palicu po Mariane, chystajúcej sa na dlhú a vzdialenú púť. Lebo ako hovorí klasik: „Nie je problém zohnať zvieratá. Nie je problém zohnať pasienky. Problém je zohnať dobrého baču.“ Neviete o niekom?

**Drahomír Stano
Nemšová**

Aby nám lepšie chutilo, náš „pomocný“ bača Bruno nám občas zahrnal na flaute. Dalo sa to počúvať.

Malované Karpaty

Až budete někdy procházet Bílými Karpaty a vstřebávat vůně, nálady, atmosféru či rozhledy zdejší krajiny, zkuste se podívat po Popelce. Tak totiž přezdívám ornamentovým malúvkám, které zdobí některé ze zdejších domů.

Na rozdíl od lidové hudby, architektury a zvykosloví nebývá malovanému ornamentu věnována ani v odborných etnografických kruzích příliš velká pozornost a v porovnání s ostatními působí opravdu jako opomíjená, ale krásná Popelka. Snad vám následující řádky pomohou její krásu a tajemnost odhalit.

Moravské Kopanice

Tak se stalo, že jsem jednou před lety sbalil spacák, poznámkový blok a tužku a vyrazil za geniem loci na Moravské Kopanice. V mírném dešti jsem procházel rozkvetlými loukami, poslouchal chřástaly a nechal se cestou necestou dovést až na žitkovské Hutě. Opuštěná stodola mi poskytla nocleh a o společnost se postaraly roje světlušek. Druhého dne mě genius loci pozval do jednoho ze svých kopaničářských domovů. Byla jím stará rozpadající se chaloupka s vytlučnými okny a opadanou omítkou. Sotva jsem opatrně vstoupil dovnitř, uvítala mě překvapivá ukázka z prehistorie lidového ornamentu. Strop jedné ze dvou místností totiž stále držel zašedlou omítku a byl pokryt

Malované žudro ve Velké nad Veličkou

množstvím modrých skvrn. Ty vznikly otištěním štětky namočené v barvě a nacházely se nejen na stropě, ale také v širokém pásu pod ním. Jak jsem se později dočetl v literatuře, tak touto jednoduchou technikou si staří Kopaničáři někdy zdobívali nejen svá obydlí, ale i hospodářská stavení. Podobné, ale bílé otisky vápna se dřívě nacházely také na beskydských roubenkách a v umělecky rozvinuté formě jsou dodnes k vidění ve slovenských Čičmanech. Chaloupka na Hutích je asi posledním dokladem této výzdoby na Kopanicích.

Hornácko

V Bílých Karpatech se můžeme vzácně setkat s naším největším hadem, užovkou stromovou. Říká se, že na naše území přicestovala ve starověku společně s Římany, v jejichž rituálech hrála důležitou úlohu. Dnes se plazí nejen kopaničářskými stráněmi, ale možná i po hornáckých černých kuchyních. Zatímco na Kopanicích se jedná o hady živé, na Hornácku to jsou hadi kreslení.

Černá kuchyně byla totiž místem, kde se dřívě kromě vaření vykonávala řada důležitých domácích prací i rituálů. Z otevřeného ohniště, které se v ní nacházelo, stoupal kouř do komína a pokrýval okolní stěny vrstvou sazí. Hospodyně jednou za čas tyto zakouřené stěny přemazávaly vrstvou hliněné omítky. Používaly k tomu hlinu zředěnou horkou vodou, do které přidávaly dřevěný popel, koňský trus nebo plevy. Ještě před zaschnutím do nové omítky prsty kreslily různé motivy. Nejčastěji to byly svislé vlnovky, kterým se na Hornácku říkalo „hady“ nebo „hádata“. Proč hospodyně k výzdobě svého obydlí volily místo kytiček, ptáčků a tulipánků zrovna plazy? Zřejmě to souvisí s kultem hada hospodářčeka. V lidové víře byl totiž had symbolem duší zemřelých předků a ochraňoval dům před neštěstím. Podle řady bělokarpatkých pověstí měl bílou barvu; někdy byl ozdoben zlatou korunkou a sídlil pod prahem dveří, nebo v blízkosti pece. Užovka stromová se mnohdy vyskytuje v blízkosti lidských obydlí. Do hnojišť klade svá vejce a v okolí sýpek loví škodlivé hlodavce. Lidem tedy i v minulosti velmi prospívala a možná se díky tomu dostala i do jejich mytologie. V Itálii se dodnes objevuje

Strop na Žitkově

v některých křesťanských rituálech a na Hornácku se doplázila až do lidového ornamentu.

Kromě černých kuchyní se dřívě zdobily také podstropní pásy stíní. Na barevný podklad se malovaly jednoduché motivy pomocí šablonek, nebo se zde vytvářel ornament otiskem různých zemědělských plodin. Z řepy nebo brambor se vyřezávaly kolečka či hvězdičky a ty se potom namáčely do barvy a otiskovaly na stěnu. Ve dvacátých letech minulého století byl interiér evangelického kostela v Javorníku vyzdoben barevnými geometrickými ornamenty podle místních výšivek. Dnes se s podobnou výzdobou můžeme setkat také na několika domech ve Velké nad Veličkou a na Vápenkách. Jiný způsob malování najdeme v Louce. Zdejší zvonce je ze strany od silnice ozdobena čistě modrým ornamentem. Pojetí louckého ornamentu je více realistické a zřejmě se zde projevuje vliv blízkého Dolňácka.

V dalším čísle se můžete těšit na povídání o ornamentu na Luhačovském Zálesí a v podhůří Bílých Karpat.

Vladimír Šácha
Hluk

Černá kuchyně

Známku TBK už získala jedenáctka výrobců

V měsíci červnu převzalo prvních jedenáct uživatelů v Hostětíně osvědčení. To je oprávněné k používání regionální ochranné známky Tradice Bílých Karpat® na svých výrobcích.

Známka garantuje jejich kvalitu, pomáhá propagaci celého regionu, posiluje konkurenceschopnost a uplatnění jejich uživatelů na trhu. V neposlední řadě vytváří ochranná známka pocit sounáležitosti lidí žijících v Bílých Karpatech a deklaruje příznivý vztah k tomuto kraji.

Na slovenské straně Bílých Karpat vznikla sesterská značka Tradície Bielych Karpat. Podobný certifikát už se používá například na Šumavě, v Krkonoších, Beskydech i Moravském krasu. Zkušenosti ze zahraničí i jiných krajů potvrzují, že systém regionálních ochranných známek přináší užitek.

Nakonec se možná ptáte, kdo patří mezi držitele regionální známky TBK? Jsou to: včelař Miroslav Táborský

a jeho med, Občanské sdružení Tradice Bílých Karpat a jablečné mošty, bylinné čaje z Tvarožné Lhoty. Známku se pyšní i řemeslníci, kteří udržují při životě tradice a staré výrobní postupy. Patří mezi ně vlahovický bednář Josef Fryzelka, dále Haná Buchtelová, která se zabývá výrobou hornácké činovati, i Věra Částková, která vytváří specifické krojové součásti zvané „velické hřadění“. Výjimečným uživatelem bude ovocnář a školkař Radim Pešek, který se v Krhově věnuje pěstování a záchraně starých ovocných odrůd. Mezi uživateli jsou také dva keramici, Libor Baránek z Bojkovic a Martin Dušek z Komní. Známku získalo sušené ovoce od ekologického zemědělce Zdeňka Ševčíka a také Zdeněk Miklas za čerstvé ovoce a jehněčí maso z ekologického chovu.

Lze jen doufat, že udělením certifikátu podpora oceněných nekončí, ale vzájemná spolupráce teprve začíná.

Projekt regionální ochranné známky je spolufinancován z prostředků UNDP-GEF, prostřednictvím FOA – nadačního

fondy pro ekologické zemědělství. Více informací na www.tradicebk.cz, www.domaci-vyroby.cz a www.foa.cz.

Marie Petru

Zdeněk Miklas, Vojtěch Jurčík

Zlínská CO₂ liga podruhé

Porota děkuje soutěžícím za jejich výkony v informačních kampaních o globálních změnách klimatu.

Dne 30. května 2007 proběhla ve vzdělávacím středisku Centra Veronica v Hostětíně konference k soutěži „Zlínská CO₂ liga“, která zahrnila první ročník věnovaný problematice klimatických změn, úspor a obnovitelných zdrojů energie.

Na konferenci prezentovalo své projekty sedm soutěžních skupin v kategorii základních škol a čtyři skupiny

v kategorii středních škol. „Bylo velmi těžké vybrat tři nejlepší projekty, protože všechny skupiny prokázaly ohromnou snahu a tvořivost. Hodnotili jsme především odbornou stránku, ale zásadní byl i způsob provedení a nápaditost,“ říká předsedkyně poroty ing. Miroslava Knotková z Energetické agentury Zlínského kraje o.p.s., pod jejíž záštitou se soutěž „Zlínská CO₂ liga“ i konference konaly.

„Vítěz v kategorii základních škol myslím nikoho nemohl překvapit, protože soutěžní skupina ze ZŠ Luhačovice měla projekt připravený opravdu skvěle. Překvapehím bylo snad i pro samotné výherce umístění Střední zdravotnické školy z Uherského Hradiště na prvním místě. I když není zaměřeni studentů technické, projekt se jim opravdu vydařil,“ říká člen poroty ing. Jaroslav Jakubes z firmy Enviros s. r. o., která nyní podporuje rozvoj obnovitelných zdrojů a úspor energie ve Zlínském kraji v rámci projektu Energy4Cohesion.

Vítězové získali kromě věcných cen také celodenní výlet na koupaliště

Kategorie základních škol:

1. místo ZŠ Luhačovice
2. místo ZŠ Zlín - Štípa (Ekoškola)
3. místo ZŠ Zlín Želechovice

Kategorie středních škol:

1. místo: SZŠ Uherské Hradiště
2. místo: Střední škola informatiky, elektrotechniky a řemesel Rožnov pod Radhoštěm
3. místo: Arcibiskupské gymnázium Kroměříž

v obci Rusava, jehož voda je ohřívána energií slunce.

Další ročník soutěže bude vyhlášen 22. října. Nově se bude snažit připojit ke školním týmům i týmy dospělých, a to jak z řad rodin, tak z obecních úřadů, veřejných institucí, podniků či podnikatelů. Soutěžit budou týmy z různých cílových skupin. Více informací zájemcům poskytne Hana Němcová z Centra Veronica Hostětín, tel. 572 630 670, hana.nemcova@veronica.cz, www.hostetin.veronica.cz.

Hana Němcová
Hostětín

CO₂-čci, masokti jedné ze soutěžních skupin, provázeli její soutěžní projekt.

Magický krasovlas – artičoka z našich luk

To, že sú naše lúky a pasienky do slova lekárnou, vedeli naši predkovia odpradáva a bez mnohých liečivých bylín by bol ich život oveľa ťažší. V čase nedostatku tu však našli aj také rastliny, ktoré im pomohli aspoň v krajnej núdzi trochu zahnať hlad.

Určite medzi ne patril aj krasovlas bezbyľový (*Carlina acaulis*), ktorý sa miestami ľudovo nazýva aj zajačia repka a v Čechách a na Morave ho pomenovali pupava bezlodyžná. Táto astrovitá bylina pripomína odpadnutý kvet veľkého bodliaka, ktorý niekto zašľiapol do zeme. V strede pichľavých listov – prízemnej listovej ružice doslova priplesťenej k zemi – sa nachádza až 15 cm veľké súkvetie. Plochý útvar je tvorený belavými až slabou ružovými obojpoľnými kvetmi veľkými asi 15 mm. Tento disk sa úplne rozpadá až v nasledujúcom roku, keď sa z neho už dávno roztrúsili drobné plody – nažky s chocholcom perovitých štetiniek.

Účinky

Viac než svojou podivnou krásou však táto bylina upútala našich predkov tým, že kvetné lôžko súkvetia – úboru, obsahuje až 20 % inulínu a vzhľadom na svoju veľkosť a dužnatú konzistenciu môže poslúžiť ako doplnok potravy. Jej príležitostnými konzumentmi boli napríklad pastieri. Už v 18. storočí sa našli aj sveta znali gurmáni, ktorí ubezpečovali,

že súkvetia krasovlasu sú po kuchynskej úprave rovnako chutné ako artičoky pestované v Stredomorí. Inulín obsahuje aj koreň, no rastlina v ňom kumuluje aj triesloviny, živice a éterické oleje, takže usušená droga má močopudné, potopudné, prehŕňajúce i antihelmintické účinky. Preto sa pri konzumovaní tejto lahôdky uspokojme radšej len s kvetným lôžkom. V dávnych dobách považovali naši slovanskí predkovia túto rastlinu priam za všeliek (panaceum) a používali ju pri liečení najrôznejších chorôb. Neraz slúžil jej koreň ako náhrada za povestnú mandragoru. Jeho účinky sa však preceňovali. Dnes sa ešte občas používa vo veterinárnej medicíne, predovšetkým na prípravu práškov pre kone a ošipané.

Magické vlastnosti

Okrem toho, že sa krasovlas uplatňoval v ľudovej medicíne, mal veľký význam aj pri rôznych magických obradoch. Pri vyháňaní zlých síl vykladzanim bol dokonca dym z neho taký účinný, že nahrádzal ďalších deväť bylín. Taktiež sa v niektorých oblastiach verilo, že ak si ho pútnik zoberie so sebou na cestu, nebude cítiť únavu, pretože dokáže odoberať silu iným ľuďom a prenáša ju na toho, kto ho vlastní. V niektorých oblastiach zas gazdovia upevňovali krasovlas na hlavu koňom, aby tieto boli rýchle a vytrvalé. Nechcem sa im posmievať, ale možno by tento efekt dosiahli aj vtedy, ak by

túto pichľavú rastlinu priviazali koňovi pod chvost.

Dnes už asi nie je medzi nami nikto, kto by využíval magické či liečivé vlastnosti krasovlasu bezbyľového, občas sa snáď ešte nájde nejaký gurmán alebo vyhľadovaný turista, ktorý si pochutí na kvetnom lôžku tejto byliny. A tak táto zaujímavá rastlina rastie na suchších lukách a pasienkoch aspoň pre našu potechu a ako zdroj nektáru pre hmyz. Nájde ju v predhorí Bielych Karpát, ale aj na najvyššie položenej lúke na Veľkej Javorine. Avšak len dovtedy, kým sa nájde niekto, kto bude lúky kosiť a pasienky spásaf.

Jozef Májsky
Trenčín

Čistá Vlára od ústia k prameňu

Rieka Vlára neoddeliteľne patrí k Bielym Karpatom. V rieke žije viacero ohrozených druhov rýb, celoeurópsky chránený je pĺž vrchovský, vzácne sú i hlaváč bieloplutvý, hrúz bieloplutvý a mrena severná. Prírodné hodnoty Vlárského priesmyku sú chránené na oboch stranách hranice. Do európskej siete Natura 2000 je zahrnutá časť poľesia na moravskej strane a na oboch stranách štátnej hranice vodný tok a časť riečnej nivy v celkovej dĺžke 12 km.

Zdanlivo nenarušené prostredie Vlárského priesmyku však skrýva aj negatívne javy, ktoré reálne alebo potenciálne znižujú jeho hodnotu. Voda v rieke obsahuje množstvo živín (dusík,

japonského (*křídlatka japonská*). Riečnu nivu špatia aj rôzne drobné, zväčša nelegálne stavby a objekty – chatky, budy, opustené táborenia. Tlak na zvyšovanie zastavanosti a rekreačné využitie územia pritom narastá.

Projekt INTERREG

Potreba riešiť spomenuté problémy a pretvoriť povodie Vlára na územie, kde by sa dobre žilo miestnym a páčilo návštevníkom, viedla obec Horné Srnie s mestom Nemšová a Správou chránenej krajiny Biele Karpaty k vytvoreniu spoločného projektu. Pod názvom „Čistá Vlára od ústia k prameňu“ bol v septembri 2005 pripravený projekt, ktorý bol podporený z Programu iniciatívy spoločenstva INTERREG III A SR-ČR 2004 – celkovou sumou 4 300 000 Sk. Hlavným cieľom projektu, naplánovaného na obdobie od marca 2006 do októbra 2007, bolo podporiť a stimulovať rozvoj povodia Vlára (na území SR) ako územia európskeho významu Natura 2000 s ohľadom na environmentálne aspekty.

Projekt sa začal podrobným mapovaním nivy Vlára od štátnej hranice až po ústie do Váhu s dôrazom na čo najpodrobnejšie zachytenie negatívnych javov (skládky, stavby, brehovú nátrže, chýbajúce brehovú porasty, invázne rastliny) a súčasného stavu prírodného prostredia (biotopy). Výsledky boli zhrnuté v projektovej štúdií, ktorá obsahuje podrobné odporúčania na dosiahnutie priaznivého stavu územia.

Obec Horné Srnie prednostne realizovala odstránenie najrozsiahlejších skládok, z ktorých odpad bol uložený na riadenú skládku. Vyčistené lokality boli zabezpečené proti opätovnému skládkovaniu závorami, tabuľkami „Zákaz vyvážať odpad“ a monitorovacou kamerou.

V prípade invázií rastlín mapovanie ukázalo nesmierny rozsah ich výskytu v nive Vlára a nemožnosť zbaviť sa ich v rámci trvania projektu aj vôbec. Preto boli opatrenia zamerané proti najnebezpečnejšiemu druhu, ktorým je pohánkovec japonský. Dvakrát opakovaný postrek prípravkom Roundup Bioactive na list v období september – október 2006 eliminoval tento druh natofko, že nasledujúcu jar sa porasty

v mieste postreku neobnovili.

Okrem postrekovania sa na Vlære aj sadilo. Viac ako 1400 sadeníc pôvodných druhov drevín (vrbý, jelše, jasene, javory poľné) bolo vysadených na miestach, kde brehovú porast chýbal. V rámci podpory rozšírenia vzácných druhov flóry a fauny bola vysadená na viacerých miestach myričovka nemecká (charakteristický druh štrkových náplavov, v posledných desaťročiach na Vlære chýbala) a prehĺbené liahnisko obozivoelnikov povýše Horného Srnia.

Práce okrem asanácie skládok odpadu realizovalo dodávateľsky o. z. Pre Prírodu.

Ďalšie aktivity projektu, slúžia na zlepšenie informovanosti a ekologického povedomia miestnych obyvateľov. Uskutočnila sa anketa zisťujúca názory verejnosti na ochranu územia. Do každej domácnosti Horného Srnia a Nemšovej sa dostala brožúrka o prírodných hodnotách územia európskeho významu Vlára. Pripravených je šesť informačných panelov, ktoré budú rozmiestnené v území na turisticky a rekreačne využívaných miestach (napr. prameň minerálnej vody, lyžiarsky svah, štrkovisko Jazero).

Problémy

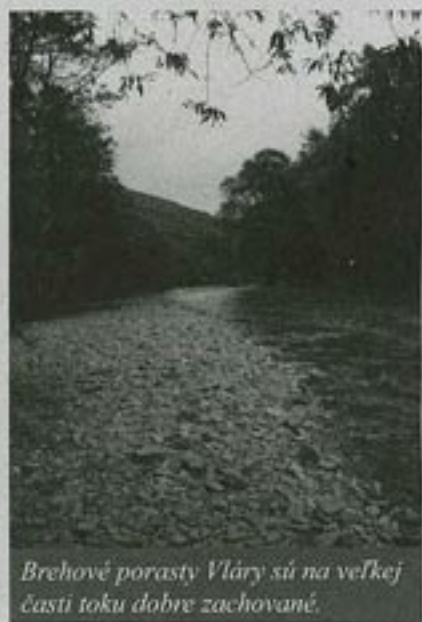
Zložitý a zdĺhavý systém financovania projektu zapríčinil oneskorenie realizácie niektorých aktivít. Doteraz sa

Invázií pohánkovec (*křídlatka*) sa šíri aj malými úločkami hyle. Môže vytvárať rozstahle zárusty.

fosfor), ktoré v letnom období spôsobujú bujnenie rias, čo nepriaznivo vplýva na vodné živočíchy aj rekreačné aktivity (kúpanie, rybolov). Zdrojom znečistenia vody sú poľnohospodárska a priemyselná výroba, ako aj ľudské sídla.

Ďalším palčivým problémom územia sú nelegálne skládky odpadov. Stavebný odpad je často vyvázaný až na breh rieky v snahe spevniť brehovú nátrže, okolie Vlára však „skrášľujú“ aj početné výsypky tuhého komunálneho odpadu. Z nich sa celým povodím masovo rozširujú nepôvodné invázne druhy rastlín, ktoré potláčajú pôvodnú pobrežnú vegetáciu. Hojné a neprehliadnuteľné sú najmä zárusty netýkavky žľazkatej (*netýkavka žľaznatá*), slnečnice hluznatej (*slnečnice topinambur*) a pohánkovca

Brehové porasty Vlára sú na veľkej časti toku dobre zachované.

nezačali práce zamerané na budovanie turistického zázemia pre obyvateľov a návštevníkov, ktorých predmetom mali byť oprava a rozšírenie troch existujúcich (Horné Srnie) a vybudovanie dvoch nových (Nemšová) odpočinkových miest. Každé miesto malo byť vybavené prístreškom resp. zrubom, chemickým WC, odpadkovými košmi, detským hracím zariadením a informačným panelom. Na vydanie čaká publikácia o výsledkoch projektu.

V čase písania tohto príspevku je jasné, že projekt nebude možné úspeš-

ne ukončiť podľa schváleného časového harmonogramu a bude potrebné žiadať jeho predĺženie o jeden rok. Doteraz realizované aktivity totiž riadiaci orgán nepreplatil a tak tarču ich financovania znáša buď obec (nositeľ projektu), alebo dodávateľ, ktorým obec dlhuje.

Partnerské organizácie z českej strany sa zúčastňujú spoločných stretnutí partnerov a pracovných skupín. Výsledky projektu môžu slúžiť ako model pre aplikáciu na českej strane. Spoločné úsilie bude v budúcnosti potrebné najmä pre zlepšenie kvality vody a redukciu

invázičných rastlín. To už sú témy pre nové spoločné environmentálne projekty.

Záverom treba zdôrazniť, že napriek problematickým aspektom projektu jeho význam tkvie v množstve vykonanej práce na zlepšení prostredia Vlárského priesmyku, a zároveň je i príkladom partnerstva samosprávy, štátnej inštitúcie a mimovládnej organizácie.

Katarína Rajcová
Dubnica nad Váhom

Zpívání a vyprávění z Kuželova

**Ej, láska, láska, ty nejsi stálá,
jako voděnka mezi břehama.
Voda uplyne, láska pomine,
jako lísteček na rozmarýně.**

**Vystavím klášter mezi horama,
tam budu bývat bez milováňá.
Bez milováňá tam budu bývat,
nedám sa věcěj panenkám klamat.**

Textem jedné z nejkrásnějších moravských písní zapsané Františkem Sušilem začíná knížka *Zpívání a vyprávění z Kuželova*, která svým vydáním v roce 2006 obohatila oslavy šestistého výročí této hornácké obce. Při podobných příležitostech není vydávání publikací něčím výjimečným, přesto lze v tomto případě mluvit o jedinečném počínu.

Multimediální album

Poměrně útlý svazek je totiž mimořádně zdařilý hudebně-literární hybrid obsahující nejen textovou a fotografickou část, ale především dva kompaktní disky. Vlastně není jisté, zda člověk v ruce drží CD, nebo knihu (na obalu se mluví o multimediálním albu), ale na tom nesejde. Podstatné je, že publikace, kterou obec Kuželov vydala ve spolupráci s hornáckým umělcem Miroslavem Minksem, přináší řadu pozoruhodných informací o lidové a především hudební kultuře vesnice, která je v širším okolí známá hlavně svým větrným mlýnem pohádkového vzezření. Jak v předmluvě k albu praví publicista a muzikant Jiří Plocek: „Možná nedal Kuželov světu tak výrazné a stylové muziky jako Hrubá Vrbka či Velká nad Veličkou, ale

rozhodně nezaostal v osobnostech, neboť při zpěvu bratří Prachařů se znovu a znovu tají dech a při poslechu archivních nahrávek vypravěče Vaška Mlýnka se můžeme potřásat smíchy.“

Toť pravda. Koneckonců nahrávky obsažené na multimediálním albu jsou toho důkazem.

Obsah

První z disků posluchačům přináší nově zaznamenané písně kuželovských zpěváků, které doprovází Hornácká muzika Miroslava Minkse. Svědčí tedy o aktuálním hudebním potenciálu této bělokarpatské vesničky. Druhý disk je naproti tomu archivní. Obsahuje již zmíněné Mlýnkovy humorné vyprávěčky a starší záznamy zpívání Kuželovanů. Na CD lze navíc za pomoci počítače spustit speciální datovou stopu s povídáním místních rodáků a sadou starých fotografií ze života obce.

Bohatý fotografický doprovod má i papírová část publikace, která vede historického pojednání o kuželovské hudební tradici přináší text z pera učitele a sběratele lidových písní Martina Práška (1889–1962). Další kapitolku tvoří portrét malíře Cyrila Mandela (1873–1907) doplněný ukázkami jeho obrazů. Závěr je věnován Vašku Mlýnkovi (1926–1978) coby další výrazné osobnosti zdejší lidové kultury.

Grafika

Kuželovské dvojalbum však není pozoruhodné jen z hlediska svého obsahu, ale vyniká také formou. Pokud by se konala soutěž hodnotící grafické

zpracování kompaktních disků a jejich bookletů, toto multimediální dvojalbum by patřilo k aspirantům na nejvyšší ocenění. Grafický design Zdeňka Macháčka je do té míry zdařilý, že upoutává sám o sobě. Požitkem se tak stává i samotné listování publikací. Skladba textů a obrazových reprodukcí oku lahodí stejně jako vínově-okrová kombinace barev na obalu publikace.

Za posledních deset let se díky digitálním technologiím stalo vydání knihy nebo kompaktního disku záležitostí přístupnou i širší veřejnosti. Nová CD nebo publikace s tematikou lidové kultury nejsou na jihovýchodní Moravě vzácností. Přesto: právě dramaturgické, redakční nebo grafické zpracování bývá jejich slabina. Tak i slibné projekty často trpí amatérskými nedostatky, které je jako celek znehodnocují.

Kuželovské multimediální dvojalbum je světlá výjimka. Svědčí o tom, že i v podmínkách regionální produkce lze vytvořit dílo mající úroveň bez nadsázky evropskou.

Petr Slinták

Mokrade a prameniská

V mozaikovitej bielokarpatskej krajine, budovanej prevažne na „kľzkých“ flyšových vrstvách, sa dodnes môžeme stretnúť s maloplošnými, ale pomerne početnými svahovými mokradami. Hlavnou životnou podmienkou je pre tieto spoločenstvá čistá tvrdá pramenisková voda - odvodnením a intenzívnym hnojením okolných lúk či polí bola preto väčšina pramenísk v minulosti zlikvidovaná.

Vrstva machu je pre penovcové prameniská typická, pôsobí ako spongia.

Uhlíčan vápenatý rozpustený v tvrdej vode prameniska sa pri styku so vzduchom zráža na bohato vyvinutej vrstve machov, pričom sa tvorí vápnitý tuľ - penovec. Ten už neraz zhatil úsilie meliorátorov, po tom čo zaniesol odvodňovacie trubky. Penovec zanáša plochy ešte nedávno podmočené a prameniská na zosuvoch sú často putovné. Už po niekoľkých sezónach sa môžu na nedávno zamokrenej ploške objaviť suchomilné druhy rastlín, preto je potrebné chrániť širšiu lokalitu mokrade.

Život pramenísk

Živé penovcové pramenisko zväčša tvorí len malú časť močiarov, na penovec takmer vždy nadväzujú vápnité slatiny, prípadne podmáčané lúky s prevahou širokolistých bylín. Už z diaľky je možné rozpoznať viac či menej podmočené miesta v mozaike biotopov - podľa kop-

čekov vytváraných ostricami, hrdzavých listov a bielych chumáčov páperníka (*suchopýru*), či zárastov túžobníka brestového (*tužebník jilmový*).

Na machovú vrstvu sú viazané vzácné drobné mákkyše - pimprlíky, do druhovej skladby rastlín sa premietajú viaceré stanovištné podmienky, predovšetkým miestny vodný režim a miera sukcesie - prirodzeného zarastania.

V minulosti sa nutrične nehodnotné močiarne seno používalo na podstielku hospodárskych zvierat, prípadne do slamníkov. Dnes už ľudia nie sú odkázaní na hospodárske využitie každého kúska pôdy. Mokrade zarastajú, nepokosená biomasa sa po rokoch hromadí a spoločenstvá sa postupne menia, často zamedzujú, konkurenčne slabšie druhy ustupujú, neudržiavané mokrade postupne zarastajú konopáčom, krovitými vrbami či jelšami.

Rezervácie a mokradi

S viacerými z mokradných území sme sa už stretli v predchádzajúcich častiach, venovaných lúčnym rezerváciám - v Bošáckej doline PP Grúň, PP Mravcové a PP Blažejová, pri Vrbovcích PP Žalostiná, PP Bučkova jama, PP Šifľovské a PP Malejov pri Chvojnici.

Porast zakvitnutého páperníka varuje - suchou nohou nebude možné prejsť.

Na hornom konci osady Cetuna pri Bzinciach pod Javorinou, hneď za poslednou chalupou, ochranári udržiavajú malý močiar PP Cetuna (0,3 ha), najväčšie nálezisko päťprstnice hustokvetej a ďalších vzácných rastlín. Nívnú slatinu podmáčanú silne vápenatými svahovými prameňmi s výskytom vrby rozmarinolistej a viacerých druhov orchideí predstavuje PR Záhradská (1,3 ha) nad Podkozincami pri Lubine, podobný charakter má aj podmočená časť PP Borotová (1,5 ha) v nive potoka nad Topoleckou pri Starej Turej. Vzhľadom na výskyt vzácných slimákov pimprlíkov (*vrkočú*) postúpili obe tieto územia aj do návrhu európskej sústavy chránených území Natura 2000.

Ďalšie chránené územia s komplexom mokradí a kosených lúk môžeme nájsť v Trenčianskom okrese: medzi lesmi na pomedzí Kochanovského a Chocholanského chotára leží PP Kurinov vrch (1,3 ha). Prežíva tu naša najsilnejšia populácia pozpruhodnej vzácnnej paprade hadivky a 9 druhov lúčnych orchideí, vrátane hmyzovníka (*tořiče*) Holubyho, vzácný motýľ perlovec dvojradový a dva vzácné reliktné druhy pavúkov. Ďalší chránený močiar - PR Hornozávrská mokrad (1,5 ha) leží nad rovnomennou osadou pri Hornej Súči, pod cestou vedúcou na Vlčí vrch. V tomto území ochranári bojujú s trstinou, rozrastajúcou sa na lokalite s hojným výskytom kruštika močiameho. V okolí Hornej Súče sú do siete Natura navrhnuté dve ďalšie doposiaľ územne nechránené mokrade - U Čechov a Mituchovské.

Severná časť

V údolí Vlárky je za chránené vyhlásené pramenisko PP Rajkovec (0,94 ha) s výskytom vzácného vstavačovca Fuchsovoho Soóvho, do siete Natura 2000 je navrhnutá nevelká, zato veľmi zachovalá vápniťatá slatina Dolné Brané, ktorá zatiaľ územnú ochranu nemá zaistenú.

V severnej časti CHKO (v Ilavskom okrese) sú penovcové prameniská a vápniťatá slatina dôležitým predmetom ochrany v dvoch prevažne lúčnych chránených územiach. V Krivoklátskom chotári sú to PP Krivoklátske lúky (4,3 ha), neďaleko červenokamenskej mliekarne PP Brezovská dolina (2,5 ha). V oboch územiach plošne prevažujú teplomilné lúky, rastie v nich desiatka druhov lúčnych orchideí vrátane hmyzovníka Holubyho. V závere Červeno-

kamenskej doliny sa rozprestiera PR Nebrová (53 ha) – jediný väčší lúčny komplex, zahŕňajúci aj nivu Tovarského potoka. Čitateľom bude známa vďaka patronátu dobrovoľníkov KOZA (Karpatského ochranárskeho združenia altruistov), ktorí tu od roku 1992 poriadajú pracovné tábory, zamerané na pokosenie územia. Z rastlín je popri orchideách zaujímavý výskyt kosatca trávolistého, skutočný raj predstavuje územie pre entomológov. Vďaka výskytu lúčnych a močiarnych biotopov, modráčikov či chrapkáča bola Nebrová jedným z prvých území navrhnutých do siete Natura. Ničím výnimočným nie sú ani návštevy medveďa v území.

V lesoch na ľavej strane doliny leží ukážka ojedinelého javu v Bielych Karpatoch, zazemneného zosuvného jazierka s cennou populáciou vŕby sliezskej (asi špatné pourčeno) a pa-

radníka močiarného – PR Strošovský močiar (0,77 ha).

Všetky uvedené územia sú popri ochrane mokradných rastlinných spoločenstiev nemenej významné aj z pohľadu výskytu vzácných druhov bezstavovcov – pavúkov, blanokřídlivcov, múch, motýľov, mravcov, chrobákov či mákkyšov a ďalších skupín. Ide o živočíchy, ktoré bežný návštevník ani nezaznamená. Svojou obrovskou druhovou rozmanitosťou však tieto skupiny mnohonásobne prevyšujú počet druhov stavovcov a rastlín. Podstatne prispievajú k bohatstvu tunajšej prírody a jedinečné bielokarpatské nálezy z týchto území už roky vzbudzujú nadšenie v kruhoch zoológov.

Sylva Mertanová

Hospodaření myslivců v krajině může být vnímáno z různých pohledů. Většina z nás si představí podzimní hony a potom pění o hladovou zvěř v zasněženém lese. To však zdaleka není všechno. Co dalšího se pod pojmem myslivost skrývá a jak se odráží v krajině? Jak je vnímána z pohledu ochrany přírody?

Zvěř se rozumí volně žijící živočichové, hlavně savci a ptáci. Mezi lovenou zvěř patří dnes zejména srnčí, jelení, daňčí, černá (prase divoké), dále zajíc, liška, ale také bažanti a kachny. Mezi zvěř, kterou nelze lovit, protože se jedná o zvláště chráněné druhy živočichů, se počítají všem známé šelmy jako medvěd, rys, vlk a z ptáků např. káně, tetřev, křepelka nebo krkavec.

Co je myslivost

Při hospodaření se zvěří se vychází zejména ze zákona o myslivosti. Myslivcem se stává každý, kdo složí zkoušku z myslivosti, a většina myslivců také vlastní zbrojní průkaz pro držení zbraně za účelem lovu zvěře.

V přírodě se přirozeně uplatňují silnější jedinci, přežijí jen ti přizpůsobiví. Při nedostatku potravy se patřičně snižuje počet jedinců, naopak dostatek potravy dovoluje nárůst populace. Proč tedy člověk zasahuje do této dynamické rovnováhy?

Hlavní zásady chovu a lovu zvěře:

- Ochrana původních druhů zvěře i takových druhů, které se neloví, a v posledních letech se z naší krajiny

Zvěř a myslivci

vytrácí nebo se k nám ojedinele vrací ze Slovenska (rys, medvěd).

- Zachování rovnováhy mezi stavy zvěře a okolním prostředím, které je schopno uživit jen omezený počet jedinců bez toho, aby zvěř ničila les. Domácí druhy zvěře patří do lesa a jsou součástí lesních ekosystémů. V některých částech Bílých Karpat se v posledních desítkách let začala volně vyskytovat i zvěř nepůvodní (daňci, mufloni). Při optimálním stavu zvěře dokáží lesní dřeviny zdárně odrůstat a vytvořit smíšený les. Při vysokých stavech domácí zvěře a zároveň za přítomnosti nepůvodních druhů zvěře, která je konkurentem a v minulosti se v krajině nevyskytovala, je téměř nemožné bez plotů v lese vypěstovat kvalitní smíšený les. Proti okusu chrání lesníci mladé výsadby oplocenkami, nebo speciálním nátěrem mladých stromků. Zvěř má v lese svoje „oblíbené“ dřeviny, které okusuje jak v létě (listy), tak i v zimě (pupeny). Při své pastvě nevyužívá pouze les, ale pravidelně vychází na pole, kde okusuje zemědělské plodiny, a na louky. I zde si zvěř svůj jídelníček vybírá – na rozdíl od hospodářských zvířat, která dokáží celé louky důkladně vypást.
- Zvyšování chovné kvality zvěře (odštěň nemocných a slabých jedinců).

Zvláštní postavení v myslivosti mají obory a bažantnice, které se zřizují za účelem intenzivního chovu určitého druhu zvěře na vymezeném území – v oploceném prostoru. Jsou zde přípustné zvýšené stavy zvěře, protože nedostatek potravy se vyrovnává dodatečným příkrmováním. I tak je počet chovaných kusů omezen velikostí území.

(pokračování na další straně)

Jedle odrostlá zvěří

Není myslivec jako myslivec

Příroda se sama jen těžko vyrovnává se současnými početními stavy zvěře, protože se v naší přírodě nevyskytují přirození predátoři (velké šelmy). Do celého koloběhu tedy zasahuje člověk jako myslivec.

Myslivec chovatel zvěř pozoruje a posuzuje její chovatelské přednosti. V době nouze předkládá zvěři přiměřené množství krmiva. V době lovu se stává nerozhodným a až příliš hodnotí chovatelskou hodnotu zvěře. Většinou nedokáže splnit plán lovu, čímž dochází ke sladění početních stavů zvěře v daném území.

Myslivec lovec zvěř pozoruje za účelem lovu, a to zejména samce parohatých zvěře – jelena, srnce a daňky, případně prase divoké. Lovu se potom podřizuje jeho přístup k myslivosti. Lovce pro navnadění zvěře nasyává v lese velké množství atraktivního krmiva, u takových míst staví honosné posedy. Nebezpečí pro les tkví v tom, že lovci tolik nestřílí samičí zvěř (nemá trofej) a v dalších letech pak dochází k nadměrnému přírůstku mláďat.

Myslivec chovatel a lovec o zvěř pečuje, vnímá přírodu jako celek a dokáže najít cestu mezi péčí o zvěř a přirozenou

rovnováhou v přírodě. Udržuje stavy zvěře v takovém množství, které odpovídá kvalitě životního prostředí zvěře a úživnosti honitby. V době, kdy to zvěř potřebuje, tehdy se o ni stará, ale také se umí vžít do role lovce.

Ochrana přírody a myslivci

Myslivci zasahují do dění v přírodě péčí o zvěř, tedy o omezenou skupinu živočišných druhů. Ochrana přírody má za úkol sledovat a podporovat všechna rostlinná a živočišná společenstva, podporovat přirozené procesy v přírodě, což samovolně vede k jejímu zachování. Z tohoto pohledu jsou svou činností nejšetnější ta myslivecká sdružení, která mají ve svém středu chovatele i lovce. V době potřeby zvěř podpoří a přitom lovem udržují rozumné počty zvířat v lesích.

Početní stavy zvěře jsou neustálým problémem a jsou střetem různých zájmových skupin (vlastníci a nájemci pozemků, samotní myslivci, ochrana přírody, veřejnost atd.), které se jen těžko mohou dohodnout na kompromisním řešení. Skutečné stavy v jednotlivých honitbách jsou v podstatě nekontrolovatelné a optimální počet je takový, který dokáže dané prostředí „uživit“.

Krmení zvěře ukládá myslivcům zákon o myslivosti. Problém z pohledu ochrany přírody nastává při sypání krmení (siláže, plev, obilí, řepy) na zem, tzv. vnaštění pro snadnější odlov zvěře; na rozdíl od předkládání objemového krmiva v době nouze – sena do krmelců. Na takovém místě dochází k větší koncentraci zvěře. Krmení je na vnaštěních většinou nadbytek a při rozkládání následně dochází ke změně vegetace a potlačování původního rostlinného společenstva (šíření kopřivy, plevelů nebo klíčící obilí).

Na celou myslivost dohlíží státní správa myslivosti, která na úrovni městských úřadů s rozšířenou působností ovlivňuje jak chov, tak i lov zvěře. Velmi důležitou roli v plánování myslivosti hraje také honební společenstvo (vlastníci pozemků), protože se vyjadřuje k předkládanému plánu chovu a lovu zvěře. Na úseku ochrany přírody je nejpřísnější režim v maloplošných chráněných územích (přírodní rezervace a památky) a také na území I. zón, kde se vyskytují ohrožené druhy rostlin a živočichů. Tyto spadají pod kompetence Správy CHKO Bílé Karpaty.

Martin Hromádka
Luhačovice

Kurz domácího zpracování mléka

Na terénní stanici Správy CHKO Bílé Karpaty v Hrubé Vrbce se o víkend 16. - 17. června konal praktický vzdělávací kurz domácího zpracování mléka. Byl určen zejména drobným chovatelům ovcí, koz a skotu, ale také pracovníkům ekocenter a dalším zájemcům o praktické rady, jak na to.

Pod vedením zkušeného lektora Petra Guby z Košic se 16 účastníků učilo základům zpracování mléka. Během dvoudenního pobytu se skupina stihla naučit, jak správně zahřívát a srážet mléko, jak krájet syřeninu na drobné zrnko, jak odebrat syrovátku, ale hlavně jak vyrobit sýry. Těch bylo několik druhů – oštěpek, parenica, korbáčky a tzv. „cottage“. Poučení se zájemcům dostalo i v teoretických věcech, třeba že každý

druh mléka má jiné složení a lze z něj vyrobit jiné množství sýra. Tak z 10 litrů ovčího mléka vyrobíte 2,5 kg sýra, z kozího jenom ¾ kg a z kravského 1 kg. Prostředí terénní stanice se postupně plnilo nádobami se syrovátkou a pomalu ušedajícími sýry. Kromě samotné výroby se mluvilo i o tom, jak sýry nasolovat, lakovat nebo voskovat. Zároveň se průběžně ochutnávaly vzniklé produkty. Za odměnu si pak všichni s sebou odvezli domů spoustu chuťově zajímavých vlastnoručně vyrobených sýrů.

Marie Petrá

Z hadího království

Lidé bělokarpatští!

Ptám se, bojíte se hadů? Jestli ano, tak vězte, že to není věru nutné. Nebo vám jsou hadi lhostejní? Však přece jenom věřím, že i vás může překvapit hadí říše a vše zajímavé s ní spojené. A vy ostatní? Že se hadů nebojíte? To je fajn, však proč se bát. Vždyť ono je to spíše naopak. To hadi by z nás, lidí, měli mít strach.

Panenská příroda Bílých Karpat i dnes ještě střeží mnohé opravdové vzácnosti. Nejen nejrozmanitější louky pyšní se zde svou neobyčejností, ale existuje tu i „hadí říše“! Proč přímo hadí říše? Odpověď je jednoduchá... Vždyť právě v Bílých Karpatech se můžeme setkat se všemi druhy našich hadů a věřte, že to běžné není.

Druhy

A kolik že jich vlastně v naší vlasti máme? Počkejte, zkusím to spočítat... No, jestli jste měli strach, že k tomu budu potřebovat kalkulačku, tak to opravdu není nutné. Naše hady spočítám přesně na prstech jedné ruky. Ano, je jich pět. Čtyři hadi z užovkovitých – nejznámější

užovka obojková, potom v Bílých Karpatech také hojná užovka hladká; pak je tu jeden druh, který stráží

příbytky starousedlíků – užovka stromová, které lidé i tady přezdívali had hospodářček, a občas se tu vyskytne i opravdu vzácná vodní užovka – užovka podplamatá.

A co ten pátý hádek? Tak ten patří do hadů zmijovitých, a jak už asi tušíte, jedná se o vzácnou zmiju obecnou, kterou dneska vidět, ač se to věřit nechce, znamená štěstí. Ono to vůbec zní neuvěřitelně, ale hadi patří spolu s obojživelníky a rybami mezi živočichy, kteří dokazují, že příroda kolem je ještě čistá a nezkážená. Ovšem jen do té doby, než otrávíme rybám, žabkám a mlókům vodu, a potom i hadů, kteří se jimi živí, taky ubude. Zatím je tu ještě máme, však nestačí, když jen zajásáme! Pokud chceme, aby tu i našim dětem něco z této nesmírně citlivé živočišné říše zůstalo, musíme si to ohlídat. Jak ale chceme hlídat něco, o čem toho příliš nevíme?

Brožurka

Tak jsme se rozhodli seznámit vás blíže s hádky a hady Bílých Karpat. Právě teď se na svět klube naučná brožurka

„Z hadího království Bílých Karpat“ s malovanými obrázky a fotografiemi, která mnohé prozradí, občas něco napoví či poradí.

Komu že je určena? Vám všem, lidem bělokarpatským! Dospělým i dětem. Každý si zde přijde na své, bude-li jen trochu chtít poznat tu záhadnou hadí říši a něco si přečíst. Ale i prohlížet bude co. Dospělí se konečně dozví, jak je to stou naší zmiji. Jestli je nebezpečná, jak ji poznáme a třeba i jak s ní lze poklidně žít na jedné zahradě. Děti a hráví dospělí si budou moci zahrát hru, která bude součástí brožurky. Hráči ve hře si nejen zasoutěží, ale dozví se i něco nového! I na ty nejmenší děti myslí naše brožurka o hadech. Ke každému hádkovi tu bude totiž krásná pohádka! A co dál? To už se nechejte překvapit!

Jak se ale dostanete k takové kouzelné knížce? Akdy? Vězte, že brožurka vám od příštího roku bude k dispozici na návštěvnických střediscích Chráněné krajinné oblasti Bílé Karpaty a dětem bude představena ve školách v rámci výukových programů o přírodě Bílých Karpat. Nebo přímo ve Vzdělávacím a informačním středisku Bílé Karpaty z Veselí nad Moravou, kde, když se zeptáte, dozvíte se víc.

Petr Onderka
Šumperk

Orchideje na známkách

Česká pošta vydala v září čtyřznámkovou sérii příležitostných známek s motivy přírody Bílých Karpat. Aršík se 4 známkami a 4 kupóny zobrazuje rostliny a živočichy orchidejových luk a snaží se přiblížit jejich rozmanitost.

Autory jsou Libuše a Jaromír Knotkovi, rytecké práce provedl Martin Srb. Aršíky jsou k prodeji ve filatelistických prodejnách nebo na poštách, zájemcům je nabízíme také v našem informačním středisku ve Veselí nad Moravou.

Hana Poková
dle materiálů České pošty, s. p.

Dřevo je jejich spásou

Ve východošvýcarské obci Hörhausen (550 m n.m.) žije a hospodaří sympatický a nadšený chlapík Heindrich Gubler. Povoláním stolař a obchodník se dřevem ovocných stromů provozuje rodinnou stolařskou firmu s dlouhou tradicí. Jeho způsob pěstování starých odrůd je natolik zajímavý a inspirativní, že se určité vyplatí přijmout pozvání. Na návštěvu k němu se vydali členové sdružení Genoklub, které se mimo jiné snaží o zachování starých odrůd ovoce.

Známým se však stal především tím, že na svém pozemku vysadil plantáž ovocných stromů pro získání stolařského dřeva. Co ho k tomu vedlo? Zájem o vzácná domácí dřeva – dřeva ovocných stromů.

„Už během mých studií na truhlářské škole před téměř 30 lety mě tato dřeva fascinovala a přivedla k myšlence založit plantáž. I nadcházející generace mohou jednou potřebovat vzácná dřeva, proto by měly být dnes podle mého názoru sázeny vysokokmenné stromy.“

Potíž je v tom, že dnes se málo vysazují vysokokmeny ovocných stromů, jejichž kmeny jsou dostatečně velké pro využití ve stolařství. Starých vysokokmenů je málo a těch vhodných pro využití dřeva je ještě méně. Proto Heindrich Gubler po zralé úvaze, výzkumu a poradách s odborníky zrealizoval nebývalý projekt – vysadil les ovocných stromů. První výsadby spadají do roku 1997 a dnes zabírají téměř hektar.

Heindrich Gubler vypráví o různých typech dřev.

Výběr odrůd

„Protože dřevo je určeno pro výrobu nábytku, vybírali jsme přirozeně odrůdy s nejrovnějším kmenem.“ Heindrichův výběr se řídil hlavně točivostí kmenů. Kvůli tomu provedl ve spolupráci s odborníky výzkum a zjistil, že je to podmíněno především odrůdou. Přednost dostaly rovně rostoucí a silně rostoucí odrůdy. Další důležitou podmínkou byla odolnost odrůd proti mrazu a nemocem. Na pozemku vysadil více než 30 odrůd jablek a 18 odrůd hrušní, švestky a myrobalány, třesně ptačí i kulturní odrůdy třešní, ořešáky vlašské, čemé i jejich křížence, jeřáb břek a oskeruše. Často se jednalo o místní či krajové odrůdy ('Egnacher Spitzbirne') nebo staré či velmi staré odrůdy ('Grávštýnské', 'Boskoopské', 'Api hvězdovité' – známé už starým Římanům, 'Sülibirne', 'Muškatečka malá' aj.).

Truhlářské využití

Problematickým faktorem při použití dřeva jsou praskliny kmenů. Vznikají buď mrazem, či schnutím dřeva a je třeba vybírat odrůdy, které jsou k němu méně náchylné. Zajímavé jsou rozdíly dřeva třešně ptačí (divoké) a třešně kulturních odrůd. Ptačí třešně rostoucí v zapojeném lese mají lepší barvu dřeva než třešně stojící o samotě. Lesní třešně nemají tak dobrý zvuk dřeva jako kulturní odrůdy třešně, což je důležité např. pro výrobce fléten – upřednostňují dřevo zahradních třešní. Je totiž tišší, a má tak lepší zvuk.

Pan Gubler dokáže podle kůry, dřeva a točení kmene odhadnout, o jakou odrůdu se jedná. Sám si asi nejvíce považuje dřeva jablek. Ve Švýcarsku je po ruce příliš málo domácího ovocného dřeva; za pěkný kmen vhodný na dýchání se platí od 1 000 do 5 000 Franků za m³.

Zásady výsadby

Stromy jsou vysazeny 5 m od sebe, prostor mezi nimi je dočasně zahuštěn dalšími nízkými dřevinami, aby stromy měly málo světla, musely se drát za světlem a utvořily tak rychleji rovné kmeny. Mezery vyplňují např. vánočními stromky, rakytníky, mišpulemi nebo dřínem,

a tyto se časem vyřežou. Polovina výšky stromu na dřevo musí být zavětvená, aby strom stále dobře přirůstal. Ač by se zdálo, že takováto plantáž nemůže nést ovoce, opak je pravda. Využívá se ale jen padané či setřásané, sběr v koruně není dost dobře možný. Spoustu ovoce nesou i nízké doplňkové keře.

Ovocný sad pěstovaný pro dřevo

Stromy je nejlépe vyvětřovat (odřezávat větve) v létě, kdy nehrozí mrazy a rána se do podzimu dobře zatáhne. Ideální je odřezávat větve do průměru 3 cm, větší rány se hůře zacelují. Zpočátku je nutné vyvazovat stromky ke kúlům, později pouze terminál v případě potřeby.

Heindrich Gubler chce dopěstovat stromy s výškou kmenů 7 m; nyní po 9 letech dosahují kmeny jeho stromů 4 m. Nakonec zůstane v sadu jen 1/3 stromů – je to nutné pro silnění kmenů, ostatní se vyřežou na palivové dřevo. Jako první budou k použití dřeva švestek (po 40 letech), nejspíše přijde na řadu oskeruše (nejdříve po 120 letech). Z toho jasně vyplývá, že v Heindrichově případě se jedná o dlouhodobé plánování a investici, kterou využijí spíše jeho potomci a vnuci.

Nelze tvrdit, že pěstování ovocných stromů pro dřevo je to jediné, čemu mohou ovocné stromy sloužit. Nicméně se zdá, že by to v naší ekonomicky uvažující době mohla být do budoucna jedna z možností, jak dát znovu tržní příležitost mnoha starým a krajovým ovocným odrůdám, a tím jim pomoci přežít nejen v genofondových sbírkách, ale i v komerčních výsadbách.

Radim Pešek
Bojkovice

Kartáčový kombajn

Snahy vytvořit regionální travino-bylinnou směs osiva, která by sloužila k zatravnění orné půdy v Bílých Karpatech, započaly už v polovině 90. let minulého století. Mravenčí práce, na jejímž začátku stál sběr jednotlivých druhů na loukách, byla časem korunována úspěchem a dnes jsou v matečných porostech množena semena 32 druhů bylin a trav.

Celý proces od samotného nápadu vytvořit směs až po naplnění pytle osivem složeným z jednotlivých komponent je však velmi zdoluhavý, a proto jsme se snažili vymyslet způsob, který by rychleji dopomohl ke směsi každému, kdo má zájem o používání regionálního osiva.

Zametat louky

Při průzkumných cestách v zahraničí nás zaujal stroj na sklizeň osiva, který vzdáleně připomíná zametací kartáč používaný k čištění chodníků. Jedná se o traktorem nesené zařízení, jehož hlavní součástí je vodorovný válcový kartáč, který cestou po louce vyčesává z porostu zralá semena. „To je ono!“, řekli jsme si. Takový stroj by mohl být používán všude, kde je k dispozici byl jen kousek zachovalého porostu. Díky své velikosti se dostane i do nepřístupnějších terénů,

zároveň je možné ho přepravovat po silnici i na delší vzdálenosti.

Je samozřejmé, že do získané směsi se nedostanou semena všech druhů – dozrávají v různou dobu. A také není možné, aby kartáč vyčesal všechno od země až po klásky nejvyšších trav. Ovšem získaný materiál je dostatečný základ směsi a další druhy lze dosbírat ručně. Začali jsme proto shánět informace a technickou dokumentaci, podle které by bylo možné podobný stroj postavit.

Příruční „kartáčák“

O myšlenku kartáčového sklizeče jsme se podělili mimo jiné s kolegy z brněnského Rezekvítku, které zaujala natolik, že se rozhodli postavit si něco takového „v malém“. Terény, ze kterých by potřebovali osivo, jsou velmi špatně dostupné a členité, tamní společenstva nízká a řídká. Pro svoje potřeby tedy sestavili kartáčový sklizeč ze zahradní sekačky. Vybrali si model se dvěma převody, kdy přední převod – původně na prořezávání trávníku – uzpůsobili k nesení kartáče a zadní – původně sekačka – předělali na ventilátor, který nasává semena do zásobního vaku. Jenomže co použít na rozlehlé bělo-karpatské louky?

Sesbíraný rostlinný materiál

Kartáčový kombajn

Bylo zřejmé, že je potřeba stroj nesený traktorem. Kromě hledání na internetu a bohaté korespondence s kdekým v zahraničí jsme zkontaktovali také anglickou firmu Emorsgate Seeds, která se komerčně zabývá pěstováním osiva planých druhů bylin a trav a kartáčový sklizeč si sami postavili. Od nich jsme získali několik základních technických informací a později u nich jeden z našich anglických kolegů (Jonathane, díky!) pořídil amatérskou videonahrávku, která zachycovala stroj a jeho části ze všech stran. Už jste někdy potkali někoho, kdo vám podle videa postaví stroj? Jedte se podívat do Hrubé Vrbky. Pan Jiří Tomeš nám totiž kartáčový kombajn postavil.

Před první sklizní „naostro“ jsme byli všichni trochu nervózní, protože správné fungování stroje je ovlivněno řadou faktorů; stačí větší nasávací mezera nebo jiný tvar zásobníku a semena se nesklidí nebo létají všude kolem. Byli jsme na to připraveni a očekávali drobná doladění. Jaké však bylo naše překvapení, když stroj vjel do louky, fungoval bez nejmenších problémů a pak jezdil dalších čtrnáct dní, aby nakartáčoval dostatek osiva potřebného pro zatravnění na příští rok!

Pro všechny

Kartáčový sklizeč tedy existuje a je k dispozici všem, kdo by měli zájem nasbírat si osivo pro zatravnění nebo vylepšování lučních porostů ve svém okolí. V případě zájmu kontaktujte Ivanu Jongepierovou (ivana.jongepierova@nature.cz, tel. 518 324 792).

Hana Poková

Kartáčový kombajn bočně připojený k traktoru

O Andulce Dazulce

Neznáte-li Andulku Dazulku – to tedy máte smůlu. Že nevíte, o koho jde? Nu přece o nejstaršího a nejmoudřejšího kozlíčka dazuli, který žije v údolíčku Soboňky nedaleko Rohatce. Přesněji řečeno jde o elegantní dámu, která se těší účtě všech dazulí i jiných brouků na celé Moravské Sahafě – jak se tam tomu kraji říká.

Andulka Dazulka se narodila tak dávno, že si ani sama nepamatuje, kdy to vlastně bylo. Pamatuje si jen, že to byl krásný jarní den na konci března. Vylíhla se pod kůrou borového pařezu vyhřátého sluníčkem, které tenkrát svítilo celý měsíc. Když se Andulka prokousala kůrou na vzduch, otevřela překvapením pusku. Jako larva žila uvnitř pařezu, prokousávala se voňavým borovým dřevem a přemýšlela; jaké to bude, až se promění v brouka. To, co uviděla na vlastní oči, však překonalo všechny její dětské představy. Kam oko dohlédlo, všude se něco zelenalo. Mladá jarní travnička se zvedala z písku, na kraji lesa se povalovaly sytě zelené polštářky mechů a nad nimi se ve vánku chvěly větve borovic s temně zelenými chomáči dlouhých jehlic. Nad tím vším se klenulo modré nebe s několika drobnými bílými mráčky a zmenšenina té parády se zrcadlila v hladině rybníčku, které se jako korálky na šňůrce seřadily za sebou na dně mělkého údolíčka. Andulčin rodný pařez se tyčil nad údolíčkem na kraji sluncem prozářeného lesa, a tak měla Andulka báječný přehled. Viděla štíhlé volavky, jak se neslyšně brodí vodou horního rybníčku, i káň, která kroužila vysoko nad údolím. Viděla také chrobáka, jak radostně obíhá hromádku bobků, co je tu zanechal zajíc, a na vedlejším pařezu viděla dva veliké černé mravence se zlatými chloupky na zadečcích, kteří pařez přeměřovali a dohadovali se, zda je vhodný pro založení hnízda. Jejich rozhovor však přehlušoval křik sojky z protějšího lesa a také jakýsi zvláštní zvuk, který neustále sílil. Jako by se blížil hrozný vítr, úplná víchřice. Modré nebe tomu však neodpovídalo, a proto se Andulka zeptala chrobáka, copak se to děje.

„Co by se dělo, slečinko,“ odpověděl chrobák. „Blíží se vlak. Za chvíli přejede támhle vzadu po tom mostě.“

„Vlak? Co je to vlak?“ zeptala se Andulka.

„Hm..., vypadá to jako kmen topolu vydlabaný datlem, ale je to velikánské, větší než si umíš představit!“

Poslední slova chrobáka však Andulka neslyšela, protože po nedalekém mostě přes údolíčko opravdu přejel rychlík, který spěchal snad až do Vídně.

„Jejda, to je ale obrovská příšera. A kam to utíká?“ ptala se dál Andulka Dazulka.

„To nevím, ale jednou jsem tu potkal takového divného brouka. Měl dlouhá tykadla jako ty, ale byl celý modrý, jako to nebe nad námi.“

„On byl z nebe?“ vykřikla nedočkavě Andulka.

„Neskákej mi do řeči,“ napomenul ji chrobák a pokračoval.

„Povídal mi, že je z dalekého kraje, kde jsou kopce se stromy tak vysokými, že sahají až do mraků a snad i ke slunci.“

„A kde se tu vzal?“ zeptala se zvědavá Andulka.

„No právě z toho vlaku že vylétl, tvrdil ten brouk. Ale je-li to pravda, nevím, už jsem jej podruhé nepotkal,“ uzavřel hovor chrobák a s brbláním se zahrabal pod svoji voňavou hromádku.

Andulce to rychlé ukončení debaty nijak nevažilo, protože se malinko zasnula.

„To musí být nádherný kraj, když tam žijí blankytní brouci a stromy z vysokých kopců rostou až do nebe, až ke sluníčku,“ šeptala si. A hned se rozhodla, že takový kraj musí vidět na vlastní oči. „Třeba to bude tak krásné, že se tam usadím a založím rodinu,“ rozhodla se nakonec a frrr ... odletěla k mostu za rybníčkem.

Tam se usadila na kmen borovice a čekala na vlak. Netrvalo dlouho a od jihu se opravdu blížil vlak. Jel pomalu a rozvázně, protože to byl vlak nákladní a všechny jeho vagóny byly naloženy k prasknutí. Na posledním z nich byly naloženy dlouhé borové kmeny a právě sem se Andulka Dazulka snesla ze své pozorovatelný.

Usadila se na nejvyšší kládě a spokojeně pozorovala krajinu, která se během jízdy neustále měnila. Vlak brzy opustil borové lesy a Andulka s překvapením zjistila, jak je ta krajina neuvěřitelně rozlehlá. A proměnlivá. Co chvíli to kolem vlaku vypadalo jinak a kopce na horizontu se neustále měnily. Vlak projížděl nádraží, vesnice a města, a tak Andulka poznávala lidi a to, jak tito nelesní tvorové žijí. Vlak sice občas na chvíli zastavil, ale přece jen se pomalu blížil k pásu tmavě modrých hor na východě. Po chvíli trať začala stoupat a vlak hlučel víc než kdy předtím. Když už si Andulka myslela, že ten hrozitánský hluk nevydrží, vlak zastavil a ztichl.

Stál na malém nádražičku a velká tabule oznamovala, že se to tady jmenuje Vlárský průsmyk. Jenže Andulka neuměla číst a navíc jí více zajímal ten les za nádražím. Zvedal se vysoko po svahu opravdu až někam do nebe a šedivé kmeny stromů vypadaly jako sloupy starých chrámů.

„To je ono, to jsou ty stromy rostoucí až ke sluníčku. Naša jsem to!“ zvolala radostně a odvážně se rozletěla k lesu. Musela však vysoko stoupat a to bylo v tom chladu nesmírně namáhavé. V chladu, ptáte se? Ano, v chladu. Doslova zima Andulce byla a není divu. Byl ještě březen a to nahoře v Bílých Karpatech jaro ještě ani nezačíná. Vždyť na severních stranách kopců pod stromy ještě leží sníh a rozkvétají sněženky. Celá prokřehlá usedla na kmen buku vysoko nad nádražím. Brrr, ten byl ale ledový.

„Tak to je ten sluneční kraj blankytných brouků?“ ptala se sama sebe. „Místo, které sahá až ke sluníčku? Tak proč je tu taková zima? A proč ty stromy nemají listy ani jehlice?“ pokračovala ve smutném monologu, otáčejíc se po korunách okolních buku, které ještě spaly zimním spánkem. „A kde jsou ti blankytní brouci? A hlavně kde jsou nějaké jiné dazule?“ vykřikla již trochu nahněvaně Andulka Dazulka. „Tady nevydržím ani den, sama a v takové ledárně. Co den? Ani minutu tu nezůstanu. Musím domů!“

Bylo to velice moudré rozhodnutí, protože kozlíček dazule

opravdu do horských bukových lesů Bílých Karpat nepatří. Je to obyvatel teplých borových lesů a jedině tam je mu dobře. Andulka s vypětím posledních sil, které póbírala ve svém prokřehlé tělčičku, slétla z kopce zpět na nádražíčko ve Vlárském průsmyku a schoullila se na dno svého vagónu do hromádky kousků opadané kůry. Lidé totiž borové klády už složili na skládku a prázdný vagón zapřáhli do vláčku, který se po chvíli vydal na zpáteční cestu.

Andulka měla neuvěřitelné štěstí, protože o tom, že se vláček celou noc kodrcal z hor zpět do údolí řeky Moravy, nevěděla vůbec nic. Spínkala ve své hromádce kůry jako batole, až ji nakonec probudily šimravé sluneční paprsky. Vlak stál v naprostém tichu a rychle se rozehřival slícím sluníčkem. Vtom Andulka uslyšela známý křik sojky a současně si uvědomila, že ta úžasná vůně, kterou cítí, nepochází z její hromádky kůry. Že to tak voní rozehřáté borové jehličí a horký písek. Vyletla nahoru na okraj vagónu a štěstím se dočista

rozplakala. Před ní se ve vánku lehce pohupovaly koruny nesčíslných borovic a žlutý písek něžně pokrýval polštáře zeleného mechu. Byla doma!

Vlak se zastavil před návěstím u rohateckého nádraží, kam lidé vraceli prázdný vagón k naložení dalších borových kmenů. A to návěstí bylo hned za mostem přes Andulčiny Soboňky. Celá zadýchaná dolétla Andulka ke svému pařezu a šťastně se rozhlížela. Všude, doslova všude se z okolních pařezů prokousávali na svět další kozlíci dazule a krásných kluků tu bylo nepočítaně.

„Tak to je ten skutečný sluneční kraj,“ ujistila se Andulka Dazulka a rozhodla se, že už nikdy nikam z tohoto ráje neuteče. Nu a protože byla ze všech lihnoucích se dazulí nejstarší a navíc měla ohromné cestovatelské zkušenosti, začali si jí všichni brouci na Soboňkách i v širém okolí velice vážit.

Pavel Bezděčka

O tom, že především mladí Slováci a Češi se někdy navzájem už nedorozumí, mě (JWJ) o prázdninách přesvědčila dcera, která strávila pár dní ve slovenské rodině. Ptali se jí na raňajky a o trochu později, jestli je smádná. Proto dnes věnujeme tento slovníček jídlu.

Více než dvě desítky slov najdeme v obou jazycích úplně totožné. Připomeneme alespoň tato: buchta, džem, hranolky, chufovka, klobása, koláč, kulajda, lečo, med, moravský vrabec, nápoj, obloha, omáčka, pohár, pomazánka, ryby, tatarská omáčka, tlačenka, trhanec, tvaroh, utopenec, vývar, závin, zmrzlina. K tomu patří i více než desítka „mezinárodních“, jako je bageta, guláš, kečup, krém, majonéza, mandle, omeleta, pizza, rizoto, roláda, sirup, špagety. A Češi s radostí také převzali beze změn halušky.

Neméně rozsáhlá je skupina slovíček, u kterých se objevují příliš podstatné rozdíly mezi oběma jazyky. Často tvoří rozdíl pouze háčky a čárky, nebo nějaká samohláska, a tak i s nimi jídelníček (jedálny listok) zůstává srozumitelný.

Jmenujme např. tyto: bůček (bôcik), česnečka (cesnačka), dršťky (držky), jitrnice (jaternica), kroupy (krúpy), lívanec (lievanec), míchaná vejce (miešané vajcia), moučnik (múčnik), okurky (uhorky), polévka (polievka), protlak (pretlak), selská omeleta (sedliacka omeleta), smetana (smotana), těstoviny (cestoviny), topinka (topenička), žloutek (žltok) aj.

Nejproblémovější pojmy z oblasti stravování jsou v tabulce. Schválně: dejte ruku na její levou nebo pravou stranu – kolik slov v sousedském jazyce jste odhadli správně?

Jan W. Jongepier
Richard Medal

luštěniny	strukoviny
marmeláda	lekvár
noky	halušky
nudle	slíže
opečený chléb (toast)	hrianka
osmažený chléb	opražený chlieb
ovesné vločky	ovsenné vločky
podmáslí	cmar
povidla	slivkový lekvár
předkmy	predjedlá
řízek	rezeň
sekaná	sekaná, fašírka
smažený sýr	vyprážený syr
přesnídávka	desiata (dopofudnia)
svačina	olovrant (popofudni)
špek	slanina
tavený sýr	topený syr
vdolek	dolka
zelňačka	kapustnica
zvěřina	divina

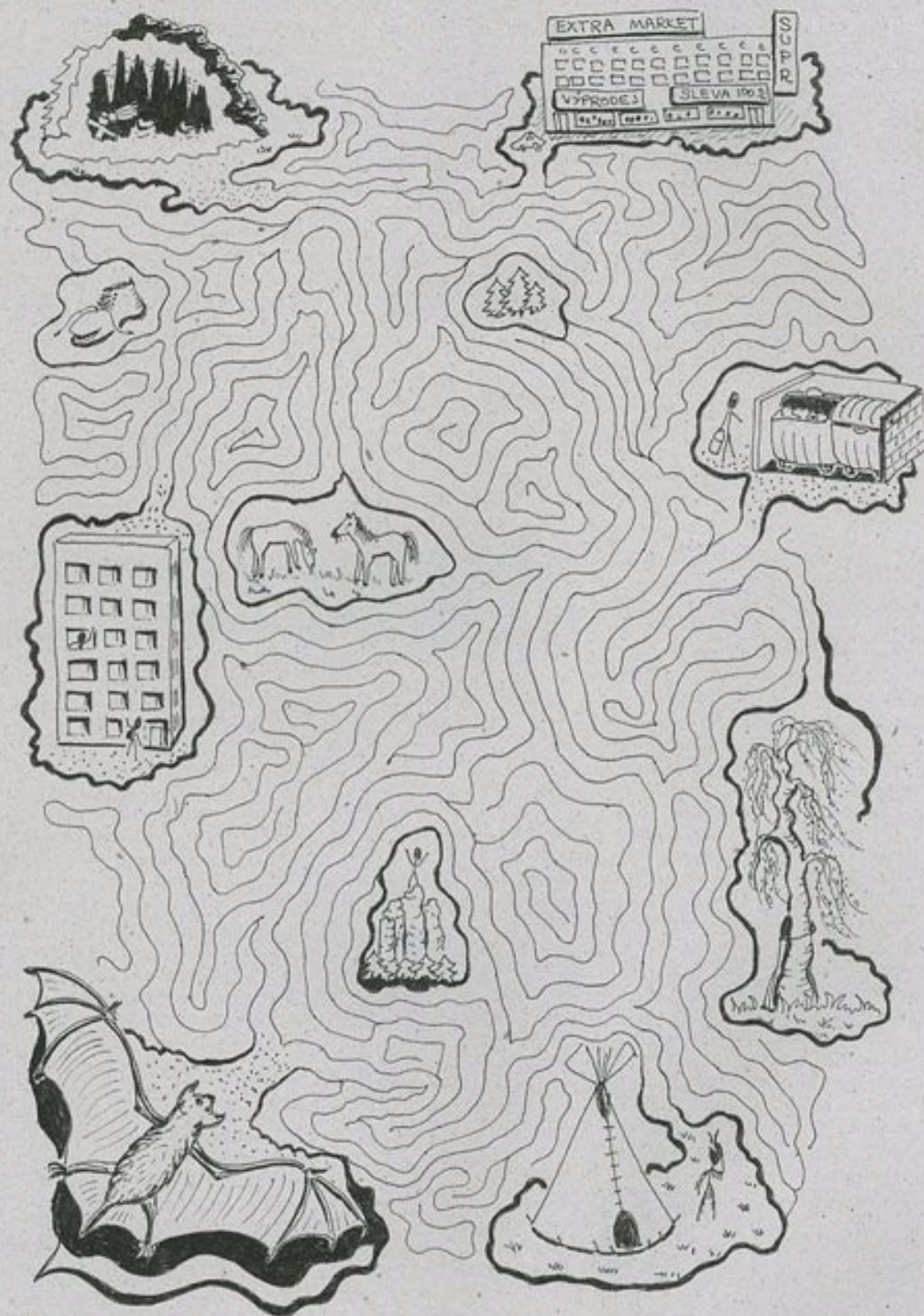

česky	po slovensky
bezinky	baza
brambor	zemiak
bramborák	haruľa,
	zemiaková baba
hermelin	encián,
	hermelin
houska	žemľa
játra	pečeň
kobliha	šiška
kysané zelí	kyslá kapusta
kýta	stehno

PRO CHYTRÉ DĚTI

Jestli pak najdete malému netopýrovi cestu do jeho letní kolonie? A věšte, opravdu i na takovém místě přes léto sídlí netopýři.

Správné odpovědi z minulého čísla:
1.e D; 2.c E; 3.b B; 4.f A; 5.a F; 6.d C

osmisměrka: topinambur

Trnovník akát – východní a střední část Severní Ameriky; Netýkavka žláznatá (Royleova) – Západní Himálaj do Evropy jako okrasná dovezena roku 1839 (Anglie); Křídlatka sachalinská – původně na ostrově Sachalin (východní pobřeží Ruska); Zlatobýl kanadský – Severní Amerika

RWE Transgas Net. Blíž přírodě.

RWE Transgas Net – Váš spolehlivý přepravce zemního plynu

- Pomáháme ročně otevřít nejméně pět přírodně cenných lokalit veřejnosti.
- Podílíme se na vzdělávání dětí a mládeže v nejvíce zalesněném národním parku v České republice.
- Podporujeme obnovu logického uspořádání přírody na Mikulovsku podél hranice s Rakouskem.

Jsme generálními partnery Českého svazu ochránců přírody a Národního parku Podyjí.

Projekt byl podpořen v grantovém řízení MŽP.
Materiál nemusí vyjadřovat stanoviska MŽP.

Výplatné hrazeno v hotovosti
Distribuce v ČR povolena Ministerstvem kultury
pod registračním číslem MK ČR E12382.

Vzdělávací a informační středisko Bílé Karpaty
Bartolomějské nám. 47
698 01 Veselí nad Moravou

Cena 25 Kč, 25 Sk

